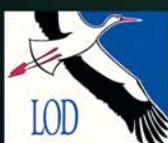

PAUKŠČIAI

norintiems stebėti ir pažinti

63

(2024/3)

Paprastoji medšarkė
(*Lanius collurio*),
Tyruliai, Radviliškio r.,
2024-06-13
© Donatas Ožiūnas

Lietuvos ornitologų draugijos leidinys apie paukščius, jų apsaugą, stebėjimus.
Leidžiamas nuo 2009 m. karta per tris mėnesius.

Vyr. redaktorius
Vytautas JUSYS
Tel. +370 638 90619
vrventragis@gmail.com

Redakcijos kolegija
Arūnas ČERKAUSKAS
Saulius KARALIUS
Mindaugas KIRSTUKAS
Dr. Julius MORKŪNAS
Ričardas PATAPAVIČIUS
Gediminas PETKUS
Liutauras RAUDONIKIS
Laimonas ŠNIAUKŠTA

Lietuvių kalbos redaktorė
Erika MERKYTĖ-ŠVARCIENĖ

Anglų kalbos redaktorius
Jos STRATFORD

Tiražas 1000 egz.

PAUKŠČIAI / BIRDS
The magazine of the Lithuanian Ornithological Society, about birds, bird observations and bird conservation. Published quarterly since 2009.

Editor in chief
Vytautas JUSYS

Žurnalas „Paukščiai“ siunčiamas visiems LOD nariams, jų galima užsiprenumeruoti visuose Lietuvos pašto skyriuose.
Indeksas 5114.

Lietuvos ornitologų draugija (LOD) – tai nevyriausybinių organizacijų, kuri rūpinasi Lietuvoje aptinkamų laukinių paukščių ir jų gyvenamosios aplinkos apsauga. Siekdama šio tikslų, draugija vienija gamtai ir paukščiams neabejingus Lietuvos žmones, rūpinasi ekologiniu visuomenės švietimu, paukščių populiacijų tyrimu ir monitoringu bei visuomeniškai kontroliuoja aplinkos ir biologinės įvairovės apsauga reglamentuojančių įstatymų leidimą ir vykdymą. Nuo 1994 m. draugija yra tarptautinės paukščių apsaugos organizacijos „BirdLife International“ asocijuota narė. Norėdami tapti LOD nariu ar tiesiog prisijungti prie paukščių apsauga besirūpinančių bendraminčių, kreipkitės į LOD sekretoriatą adresu:

Lietuvos ornitologų draugija, Naugarduko g. 47-3, LT-03208 Vilnius.
Tel. / faks. +370 5 213 0498, el. p. lod@birdlife.lt; www.birdlife.lt.

VIRŠELIO PAUKŠTIS / Bird on the Front Cover

- 3 V. Jusys, R. Patapavičius. Paprastoji medšarkė (*Lanius collurio*)
Red-backed Shrike

LOD žinios / LOD news

- 9 L. Šniaukšta, G. Petkus. Liepos mėnesį vyko renginys „Žalia varna“ „Žalia varna“, event dedicated to European Rollers, held in July
15 L. Raudonikis. Pradėtas ambicingas europinio žalvarnio (*Coracias garrulus*) apsaugai skirtas penkerių metų projektas
Launch of ambitious five-year project for the conservation of European Rollers

PAUKŠČIŲ TYRIMAI / Bird Research

- 18 R. Patapavičius. Apie Lietuvos didžiuosius baltuosius garnius pagal jų žiedavimo duomenis
Great White Egret in Lithuania, ringing data

ORNITOFAUNISTINIAI STEBĖJIMAI / Bird Observations

- 31 E. Drobelis. Laplandinių pelėdų paieška 2024 m.
Searching for Great Grey Owls in 2024
33 S. Karalius. Ornitofaunistiniai stebėjimai Lietuvoje 2024 m. vasarą
Bird Observations in Lithuania in Summer 2024

PAUKŠČIŲ ŽIEDAVIMAS / Bird Ringing

- 39 V. Jusys, V. Eigirdas. Paukščių žiedavimas Ventės rage 2024 m. vasarą
Bird Ringing at Ventės Ragas Ornithological Station in Summer 2024

ĮVAIRENYBĖS / Various

- 43 K. Valinčienė. Stebėtas paprastosios ir dūminės raudonuodegės hibridas
Observation of hybrid of Common and Black Redstart
45 D. Gedminė. Šelmeninės krgeždės išaugino naminio žvirblio jauniklį
Barn Swallows raised a House Sparrow chick
47 R. Akstinas. Išdomūs faktai apie didžiųjų kormoranų
Interesting facts about Great Cormorant

Paprastoji medšarkė (*Lanius collurio*)

Vytautas JUSYS,
Ričardas PATAPAVIČIUS

© Kastytis Vainauskas

Rūšies statusas

Perinti, migruojanti, praskrendanti rūšis. Mūsų šalyje paprastai stebima gegužės–rugsėjo mėn.

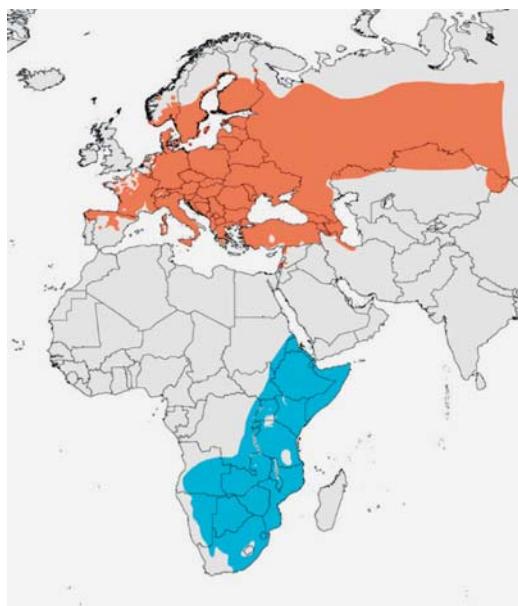
Biometrija

Kūno masė ir matmenys: patinų (n=3) svoris 31,7 (28,6–36,3) g, sparnas (n=7) 94,6 (80–97) mm, snapas iki šnervių 10,2 (9,7–11,0) mm, pastaibis (n=2) 22,4 (21,3–23,2) mm. Patelių (n=5) svoris 28,0–30,2 g, sparnas 93–96 mm, uodega 77–79 mm (A. Mačikūnas, V. Jusys).

Paplitimas ir skaitlingumas

Paplitusi visoje šalyje. Manoma, kad XX a. pabaigoje šalyje galėjo perėti 30 000–50 000 porų (Kurlavičius, Raudonikis, 2001). 2008–2012 m. jų skaitlingumas buvo vertinamas 40 000–60 000 porų, o 2013–2018 m. – 30 000–45 000 porų (LOD, VSTT).

1992 m. Ventės rage ir Kuršių marių pakraščiu želdiniuose iki Kintų 100 ha bendro ploto pėrejo 1,8 poros (Jusys ir kt., 1999). Vidutinė gausa egliajau-

*Paprastųjų medšarkių paplitimas.
Ruda spalva – perėjimo arealas, šviesiai mėlyna – žiemojimo vietos © Lynx Edicions/BirdLife International*

Paprastojo medšarkė, suaugęs patinas.
Stragnai I, Klaipėdos r., 2022-05-23 © Vytautas Jusys

Paprastojo medšarkė, suaugusi patelė.
Tyruliai, Radviliškio r., 2024-07-31 © Donatas Ožiūnas

Paprastojo medšarkė, neseniai lizdą palikęs jauniklis.
Ventės ragas, 2009-07-30 © Vytautas Jusys

nuolynuose – 5 poros / 100 ha (Matiukas, 1994), o miško salose ir 4–15 m. amžiaus kirtavietėse 6–7 poros (Kurlavičius, 1995, Brazačius, 2003).

Lietuvos perinčių paukščių atlaso (2006) duomenimis 1995–1996 m. laikotarpiu paprastujų medšarkių perejimas įrodytas visuose (673) 10 x 10 km atlaso kvadratuose.

Žiedavimas ir migracija

Tolimasis migrantas – žiemoti skrenda į Afriką piečiau Sacharos dykumos. Išskrenda gana anksti – iki rugpjūto pabaigos. Vėlyviausiai mums žinomi stebėjimai Lietuvoje: 2013-11-03 – 13 laikėsi Ventės rage (V. Jusys, V. Eigirdas, Š. Vainauskas), 2014-10-26 pastebėta Šaipių k., Klaipėdos r. (Z. Gasiūnaitė, G. Grążulevičius), 2014-10-25 matyta Pamarnakio k., Panevėžio r. (I. Vaičiūnaitė). Parskrenda vėlai (gegužės mėn., dažniausiai apie šio mėn. viduri). Ankstyviausiai stebėjimai mūsų šalyje: 2006-04-26 prie Akmenos upės ties Kretinga (D. Vyšniauskas), 2016-04-29 – patelė Mikašiūnuose, Vilniaus r. (S. Minkevičius). Objektyviausiai apie rudeninės ir pavasarinių migracijos

Ventės rage sugautų paprastųjų medšarkių skaičius 2000–2024 m. (n=1451)

eigą galima sužinoti pagal sugavimą žiedavimui. Ventės rage 2000–2024 m. sugauta ir paženkinta 1451 paprastoji medšarkė (suaugę paukščiai ir jau skraidantys jaunikliai).

Net ir per visas Europos valstybes duomenų apie žieduotų paprastųjų medšarkių aptikimus Afrikoje piečiau Sacharos sukaupta negausiai, bet žiemojimo arealas žinomas. Tai Centrinė, Rytų ir Pietų Afrika. Gausiausiai žiemoja Kongo Demokratinėje Respublikoje ir Zambijoje, ne taip gausiai – Burunduje, Malavyje, Pietų Afrikos Respublikoje, Ruandoje, Ugandijoje, Zimbabvėje.

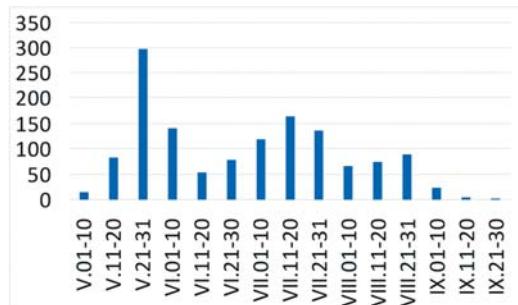
Remiantis kitų Europos valstybių žieduotų paukščių aptikimų duomenimis, akiavaizdu, kad iš visų Europos regionų dauguma paprastųjų medšarkių per Viduržemio jūrą į Afriką skrenda dažniausiai iš Graikijos, rečiau – iš Turkijos vakarinės dalies. Todėl iš Suomijos per Europą skrenda pietų kryptimi. Neabejotina, kad ta kryptimi skrenda ir iš Lietuvos. Iš kitų Europos regionų (Skandinavija, Vidurio ir Vakarų Europa) ta kryptis yra daugiau mažiau pietryčių (<https://migrationatlas.org/node/1719>).

Nors su Lietuvos paprastosiomis medšarkėmis tai neturi nieko bendro, bet Ispanijos paprastųjų medšarkių migracijos tyrimų geolokatoriais rezultatai tikrai įdomūs ir net netikėti. Paaškėjo, kad per rudeninę migraciją iš Ispanijos šie paukščiai skrenda į rytus taip pat iki Graikijos, o iš ten, kaip ir dauguma jų iš Europos, perskrenda Viduržemio jūrą. Ne mažiau, o gal net labiau netikėta tai, kad per pavasarinę migraciją jos skrenda žymiai ilgesniu keliu. Tai vadinama kilpine migracija (angl. *loop migration*). Iš žiemaviečių pir-

Ventės rago ornitologinėje stotyje pirmoji paprastoji medšarkė sužieduota 1937 m., o iki 2024 m. spalio 1 d. čia sužieduoti 2202 individai © Vytautas Jusys

miausia traukia šiaurės rytų kryptimi link Somalio pusiasalio, o vėliau pasisuka tiesiai į šiaurę, perskrenda Raudonaja jūrą šiauriau Bab al Mandebo sąsiaurio (Raudonosios jūros ir Indijos vandenyno Adeno įlankos susijungimo vieta) ir toliau šiaurės kryptimi per Arabijos pusiasalį skrenda iki Irako ir Sirijos šiaurinės dalies, tada pasuka į Vakarus. Taigi pavasarinė migracija yra gerokai ilgesnė nei rudeninė, nors dauguma kitų rūsių paukščių, kurie taip pat skrenda kilpine

Paprastųjų medšarkių migracija Ventės rage 2002–2023 m. (n=1348) pagal suaugusių paukščių ir jau skraidaančių jauniklių sugavimus. Liepos mén. pagausėjimą lemia lizdą palikę jaunikliai.

migracija, elgiasi atvirkšciai – trumpesniu keliu skrenda pavasarį (Anders et al, 2017).

Žinomi tik du Lietuvoje žieduotų individų aptikimai užsienyje. Tai rugsejo 11 d. Ventės rage žieduoto paukščio aptikimas Graikijoje tų pačių metų spalio 11 d. Atstumas nuo žiedavimo vietas iki aptikimo vietas 1603 km, kryptis nuo žiedavimo vietas į aptikimo vietą (azimutas) 174°, laiko tarpas tarp žiedavimo ir aptikimo 30 d. Paukštis skrido tiesiai į pietus, o jeigu Grakijoje nebūtų buvęs nugalabytas, aišku, būtų skridęs per Viduržemio jūrą į Afriką. Kitas paukštis, žieduotas rugpjūčio 24 prie Juodkrantės Kuršių nerijoje, trečiųjų po žiedavimo metų liepos 29 d. aptiktas Švedijoje. Atstumas nuo žiedavimo vietas iki aptikimo vietas 698 km, kryptis nuo žiedavimo vietas į aptikimo vietą (azimutas) 340°, laiko tarpas tarp žiedavimo ir aptikimo 1070 d. Žieduojant jis tikriausiai jau buvo iš Švedijos migruojantis link žiemaviečių, o aptiktas sugrižęs į savo gimtinę.

Iš viso žinomi 53 Lietuvoje žieduotų individų 77 aptikimo atvejai. Be tų jau minėtų dvių aptikimų Graikijoje ir Švedijoje, visi likę individai aptikti Lietuvoje ir praktiskai visi žiedavimo vietoje arba labai arti jos. Dauguma jų – Ventės rage Šilutės r. Iš visų 53 aptiktų individų žiedavimo metais aptiki 23, pirmaisiais po žiedavimo metais – 20, antraisiais – 6, trečiaisiais – 2. Dar du aptikti ir pirmaisiais, ir antraisiais po žiedavimo metais. Beveik visi aptikimai buvo paukščius sugavus žieduotojams ir, aišku, vėl juos paleidus sugavimo vietose.

Lietuvoje žinomi ir du užsienyje žieduotų individų aptikimai. Vienas Suomijoje rugpjūčio 15 d. žieduotas pirmametis patinėlis kitų metų gegužės 27 d. sugautas ir vėl paleistas Ventės rage. Beveik neabejoti-

na, kad jis buvo pakeliui iš žiemavietės link savo gimtinės. Kitas individuas, taip pat pirmametis patinėlis, žieduotas Rybačio biologinėje stotyje Kuršių nerijoje Rusijos Karaliaučiaus srityje, kitais metais liepos 18 d. sugautas ir vėl paleistas taip pat Ventės rage. Tikriausiai tai buvo vietinis paukštis.

Veisimosi aplinka ir biologija

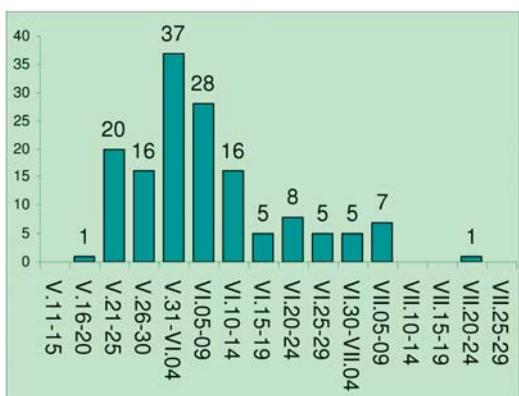
I perejimo vietas dažniausiai sugrįžta gegužės viduryje, o ankstyvais pavasariais net pirmoje gegužės mén. pusėje. Peri dažniausiai tarp pievų ir ganyklų esančiuose išretėjusiuose krūmynuose, nedideliuose miškeliuose, upių ir upelių šlaituose, kuriuose auga gudobelės, erškėčiai, laukinės obelys ir kriausės, krūmotuose laukų pakraščiuose, pakelių želdiniuose, mišku užželiančiose aikštelėse ir kirtavietėse, kartais aukštapelkėse, sodybų želdiniuose ar soduose. Apsigyvena dažniausiai pavienėmis poromis, nors kartais viena pora nuo kitos aptinkama ir nedideliu atstumu.

Iš žiemaviečių sugrįžusios paprastosios medšarkės užsiima teritorijas ir netrukus pradeda krauti lizdą. Lizdus krauna įvairiuose medžiuose ir krūmuose. Iš mums žinomų lizdo sukrovimo vietų (n=183) daugiausia jų buvo sukrauta jaunose eglėse (83). Erškėčiuose rasta 10, gudobelėse – 9, gluosniuose – 8, saušų šakų krūvose – 7, juodalksniuose ir serbentuose – po 6, slyvose ir beržuose – po 5, kriausėse ir tujose – po 4, karkluose, pušyse ir obelyse – po 3, liepose, skirpstuose, kadagiuose, jazminuose, baltalksniuose, skrobluose ir žirnmedžiuose – po 2, maumedžiuose, alyvose, ievose, ožekšniuose, šaltekšniuose, pusleniuose, bukuose, puošmeniuose, raugerškiuose, ažuoluoze, ligustruose, avietėse ir apyniuose – po 1 (Aleknonis, 1987, n=104; Kurlavičius, Navasaitis, 1984, n=42; V. Jusys, n=28; G. Varnas, n=3; K. Kibelis, n=2; R. Giedraitis, n=2; V. ir R. Juškos, n=2). Lizdai paprastai kraunami 1–1,2 m aukštyje. Neretai pasitaiko sukrautų iš 0,2–0,5 m. aukštyje. Aukščiausiai rastas lizdas buvo sukrautas obelyje 5,5 m aukštyje (G. Varnas).

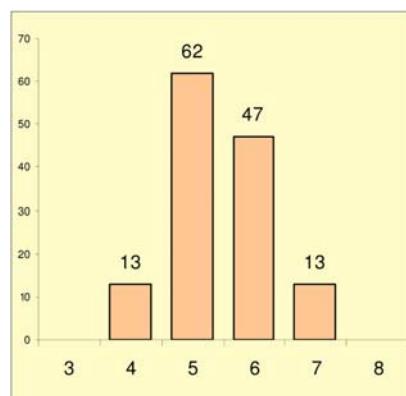
Lizdas gana tvirtas, storomis sienelėmis ir dugnu. Jo pagrindą sukrauna iš įvairių žolių stiebų, sausų medžių ir krūmų šakelių, šaknelių, plaušų. Vidinė lizdo dalį iškloja švelnesnėmis medžiagomis – žolių lapeliais, samanomis, nendrių šluotelėmis, augaliniais pūkais, žvérių plaukais, kartais įmaiso paukščių plunksnų. Lizdų (n=20) vidutiniai matmenys: plotis 17,3, aukštis 6,3, gūžtos plotis 7,1, gylys 5,1 mm (Kurlavičius, 1991, n=18; V. Jusys, n=2). A. Navasaicijo (1987)

Paprastosios medšarkės kiaušiniai lizde. Ventės ragas, 2020-06-06 © Vytautas Jusys

Paprastujų medšarkių pirmojo kiaušinio sudėjimo datų ($n=151$) pasiskirstymas penkiadieniais (Aleknonis, 1987 ($n=97$), P. Kurlavičius, S. Paltanavičius, T. Ivanauskas ($n=31$), V. Jusys ($n=15$), G. Varnas ($n=2$), L. Jezerskas ($n=2$), V. Karapavičius ($n=1$), R. Giedraitis ($n=1$), V. ir J. Juškos ($n=1$)).

Paprastujų medšarkių dėties dydis ($n=135$) (Aleknonis, 1987 ($n=66$), P. Kurlavičius, S. Paltanavičius, T. Ivanauskas ($n=35$), V. Jusys ($n=16$), L. Jezerskas ($n=10$), V. Karapavičius ($n=2$), R. Giedraitis ($n=2$), V. ir J. Juškos ($n=2$), G. Varnas ($n=2$)).

Paprastųjų medšarkių jaunikliai lizde.
Ventės ragas, 2020-06-21 © Vytautas Jusys

išmatuotų 20 lizdų matmenys: plotis 13–15, aukštis 7–10, gūžtos plotis 7–9, gylis 4–6 cm.

Per sezoną paprastosios medšarkės per tiki kartą. Pirmieji kiaušiniai sudedami dar gegužės mėn. pabaigoje. Kadangi dalis dėčių ar lizdų su nedideliais jaunikliais pražūsta, paprastosios medšarkės netoli ese krauna naują lizdą ir deda pakartotinai, tad perėjimo sezonas gana ilgas. Anksčiausiai pirmas sudėtas kiaušinis rastas 1968-05-18, o vėliausiai – 1974-07-21 (Aleknonis, 1987).

Pilnoje dėtyje būna 4–7, dažniausiai (net 80 proc. visų dėčių) 5–6 kiaušiniai. Vidutinis dėties (n=135) dydis – 5,4 kiaušinio (Aleknonis, 1987, n=66; V. Jusys, n=16; P. Kurlavičius, T. Ivanauskas, S. Paltanavičius, n=35; L. Jezerskas, n=10; R. Giedraitis, n=2; V. Karapavičius, n=2; V. ir R. Juškos, n=2; G. Varnas, n=1; K. Kibelis, n=1). Kiaušinių lukšto spalva pilkšva, išmarginta gelsvai rudais ar rusvai violetiškais taškeliais ir dėmelėmis, kurios susitelkusius lyg žiedeliu aplink bukajį kiaušinio galą. Vidutiniai kiaušinių matmenys (n=212) 22,4 x 16,7 (19,0–25,2 x 14,7–18,9) mm (L. Jezerskas, n=49; V. Jusys, n=45; Navasaitis, 1983, n=43; Kurlavičius, 1991, n=23; V. Karapavičius, n=19; Aleknonis, 1987, n=18; R. Giedraitis, n=15), svoris (n=55) – 3,43 (2,88–4,30) g (L. Jezerskas, n=50; Kurlavičius, 1991, n=5). Patelė deda kasdien po vieną kiaušinį ir perėti pradeda padėjusi priešpaskutinį kiaušinį. Per 14–16 dienų. Patinas dažniausiai budi kur nors netoli lizdo ir tik retkarčiais pavaduoja perinčią patelę. Išsirite jaunikliai būna pliki ir akli. Lizdą, mai-

tinami abiejų poros narių, jaunikliai dar nemokėdami skraidyti aplieidžia po 15–18 dienų, o pabaidyti iš jo pasišalina ir būdami 10 dienų amžiaus. Jaunikliai lizdo teritorijoje kartu su tėvais dar praleidžia 3–4 savaites ir vėliau išsiskirto. Vėliausiai lizdą palikę jauniklis stebėtas rugpjūčio 21 d. (Aleknonis, 1987).

Beveik pusę visų lizdų būna sunaikinami. Iš A. Aleknonio stebėto 71 lizdo 30 buvo nesėkmingū. Varniniai paukščiai sunaikino 11, žinduoliai – 9, o žmogus – 2 lizdus. Vienas lizdas su jaunikliais iškrito, o 7 lizduose liko neperimi kiaušiniai atsimetus ar žuvus patelei (Aleknomis, 1987).

Mityba

Minta įvairiais didesniais vabzdžiais – vabalais, drugiais, laumžirgais, žiogais ir kt., taip pat pasigauna smulkiai varliagyvių, driežų, smulkiai paukščių dar neskaidančių ar silpnai skraidančių jauniklių. Dažnai tupia atviresnéje vietoje ir gaufo pro šalį praskrendančius vabzdžius. Didesnį grobį dažnai užsmeigia ant dygliuotų šakų spylgių. Nesuvirškinamas dalis atryja.

Literatūra

Aleknonis A. 1987. *Paprastojo medšarkė. Laukų giesmininkai*, p. 31–32.

Aleknonis A., Nedzinkas V. 1976. *Sparnuocių namai*, p. 106.

Anders P. Tøttrup, Lykke Pedersen, Alejandro Onrubia, Raymond H. G. Klaassen and Kasper Thorup. 2017. Migration of red-backed shrikes from the Iberian Peninsula: optimal or sub-optimal detour? *Journal of Avian Biology*.

Brazaitis A. 2006. *Paprastojo medšarkė. Lietuvos perinčių paukščių atlasas*, p. 196.

Jusys V., Mačiulis M., Mečionis R., Poškus A., Gražulevičius G., Petraitis A. 1999. *Klaipedos krašto perinčių paukščių atlasas*.

Kurlavičius P. 1991. Paprastojo medšarkė. Lietuvos fauna. *Paukščiai*, Nr. 2, p. 70–73.

Kurlavičius P., Navasaitis A. 1974. Paprastojo medšarkė besikeičiančiame kraštovaizdyje. *Mūsų gamta*, Nr. 1, p. 18–19.

Kurlavičius P., Raudonikis L. 2001. Lietuvos paukščių vietinių perinčių populiacijų gausa, 1999–2001. *Ciconia*, Nr. 9, p. 92–97.

Navasaitis A. 1983. *Paprastojo medšarkė. Lietuvos miškų paukščiai*, p. 125.

LIEPOS MĖNESI VYKO RENGINYS „ŽALIA VARNA“

Laimonas ŠNIAUKŠTA, Gediminas PETKUS

Žalvarnis (*Coracias garrulus*) – vienas iš spalvingiausių ir gražiausių Lietuvos paukščių. Rūšis įtraukta į Lietuvos raudonąjį knygą ir priklauso kategorijai 1 (E) – prie išnykimo ribos. Šią metų liepos 20 d. Druskininkų apylinkėse vyko tradicinis Lietuvos ornitologų draugijos organizuojamas renginys „Žalia varna“, skirtas visuomenės dėmesiui į paukščių apsaugos problemas atkreipti, žalvarnių būklei Lietuvoje ir kitose šalyse aptarti, šiemis nykstantiems paukščiams padėti.

Renginio dalyviai keliauja stebėti paukščių © Kęstutis Pleita

Jau septynioliktus metus iš eilės renginys vyko Druskininkų apylinkėse esančio Ašarėlio ež. pakrantėje po atviru dangumi, kur susirenka ne tik ornitologai, bet ir aktyvū laisvalaikį gamtoje mėgstantys žmonės bei šeimos. Kiekvienais metais organizatoriai skaičiuoja vis gausesnius atvykstančių būrius, šiais metais į renginį atvyko rekordiškai daug – virš 100 dalyvių. Gamta, ypač paukščiams neabejingo žmonės pradeda rinktis jau renginio išvakarėse, penktadienį, išskurdami stovyklavietėje Ašarėlio ež. pakrantėje.

Šeštadienį – pagrindinės renginio dienos ryte vienims susirinkusiems dalyviams LOD darbuotojai Laimonas Šniaukšta ir Gediminas Petkus pristatė dienos

ir vakaro programą, paskatino dalyvauti įdomiose veiklose – praktiniuose darbuose, paukščių stebėjimuose, žaidimuose, protmūšyje, pranešėjų pristatymuose ir net naktinių drugių gaudymo procese, kurį vedė entomologas Tomas Ūsaitis.

Po programos ir veiklų pristatymo vieni dalyviai pėsčiomis ar automobiliais išvyko į žalvarnių paieškas, kiti liko stovyklauti prie ežero. Tie stovyklautojai, kurie žygiavo būryje pėsčiomis stebėti paukščių, džiaugėsi retaisiais kukučiais, uldukais, grožėjosi žvitriu skėtaklio skrydžiu, klausėsi žaliųjų, juodujų meletų klykavimo, bet renginio „žvaigždės“ žalvarnio taip lengvai nepamatė. Visgi šie paukščiai itin atsargūs ir kartu

Iškeltas naujas inkilas žalvarniams © Laimonas Šniaukšta

su jau lizdavietes palikusiais jaunikliais skraido Druskininkų apylinkėse ieškodami geriausių vietų maitinimuisi, kad sukauptu jégų prieš rudeninę migraciją į žiemavietes Afrikoje.

Praktiniuose lauko darbuose renginio dalyviai tikrino anksčiau žalvarniams iškeltus inkilus, remontavo dar naudotinus, bet prastesnės būklės inkilus, ieškojo naujos potencialiai tinkančios žalvarniams vietas, kur ateityje bus keliami nauji inkilai ir montuojamos nuo plėšrūnų saugančios apsaugos.

Dienos metu taip pat vyko paukščių stebėjimo varžybos – turnyras „Žaibas“, kurio metu dalyviai keliaudami pėsčiomis turėjo užregistruoti kuo daugiau paukščių rūšių aplink stovyklavietę. Daugiausia – 54 rūšis užregistruavo LOD narys Modestas Ružauskas.

Vakare sugrįžę po dienos veiklų renginio dalyviai susikirstė po du į komandas dalyvauti „Aštriausios akies“ varžybose. Stebėtojai su žiūronais per 3 minutes turėjo nuskaitytį kuo daugiau žalvarnių žiedų iškabintose ant medžių kamienų žieduotų žalvarnių nuotraukose. Tokios rungtynės padeda suprasti, kaip būtų galima nuskaityti žiedą pamąčius ant šakos ar

Žalvarnių paieška © Gediminas Petkus

elektros linijos laidų tupintų žalvarnį. Žinoma, kad paukštis nepasibaityt, kad būtų galima stebeti iš gerokai toliau, labiau praverstų monoklis arba fotoaparatas su teleobjektyvu. Lietuvoje žalvarniai žieduojami spalviniais žiedais nuo 2010 metų. Spalviniai žiedai dedami ant dešinės kojos. Pirmieji žiedai buvo geltonos spalvos su juodu dviejų raidžių kodu, bet nuo 2017 m. naudojami Balti žiedai su juodu dviejų raidžių kodu. Vyriausias perintis žieduotas žalvarnis buvo užregistruotas 8 metų amžiaus, todėl dabar labiausiai tikėtina pamatyti žalvarnį, žieduotą Baltu spalviniu žiedu.

Po aktyvios „Aštriausios akies“ rungties vyko protų mūšis, kurio metu komandos turėjo atsakyti į įvairiausius su paukščiais susijusius klausimus. Vėliau dalyviai buvo vaišinami vakariene, po kurios apdovanojti vykusiu rungtynių laimėtojai.

Saulėi nusileidus, kai buvo pakankamai tamsu rodyti pristatymo skaidres, dalyviai klausėsi Laimono Šniaukštos parengto pranešimo „Žalvarnių būklė Lietuvoje ir kitose šalyse“ ir Lietuvos zoologijos sodo (LZS) kartu su Lietuvos ornitologų draugija (LOD) pareng-

Rungčių dalyvių apdovanojimai prieš pristatymą apie žalvarnių būklę © Justina Kuliešė

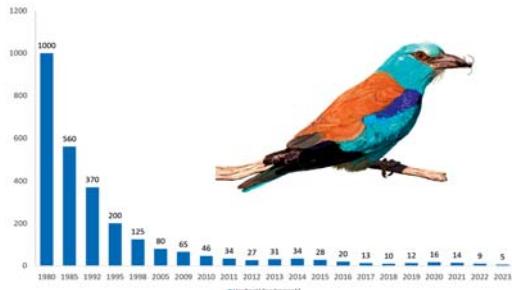
to pranešimo „Europinio žalvarnio (*Coracias garrulus*) būklės gerinimas Lietuvoje“ (prancėjas LOD direktorius Liutauras Raudonikis). Po pranešimų entomologas Tomas Ūsaitis papasakojo apie naktinius drugius, parodė, kaip vilioja vabzdžius specialiomis priemonėmis – šviesos šaltiniais ar net drugiams kvepiantais vyno masalais.

2023 m. lapkričių Varšuvuje vyko žalvarnių apsauga užsiimančių ornitologų iš Lenkijos, Lietuvos, Latvijos, Slovakijos, Vengrijos, Serbijos, Kroatijos, Slovėnijos, Juhkalnijos ir Rumunijos susitikimas, kurio metu pasidalinta informacija apie žalvarnių būklę bei vykdomus darbus minėtose šalyse. „Žalios varnos“ dalyviams buvo pristatyta susitikimo Varšuvuje metu patieklos medžiagos santrauka, su kurią supažindiname ir žurnalo „Paukščiai“ skaitytojus.

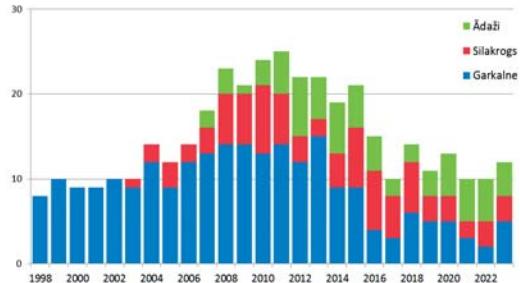
LENKIJA

Liūdnos žinios Lenkijoje, kur perinčių žalvarnių populiacija nuo 2010 iki 2023 m. sumažėjo nuo 46 iki 5 porų. Pietinė šalies populiacija sunyko ir šiuo metu Lenkijos žalvarniai peri tik šiaurės rytinėje dalyje

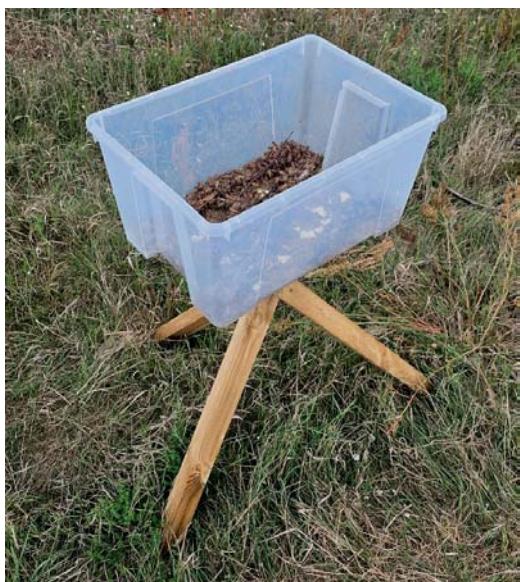
ties Lomžos regionu. Lenkijos ornitologai vykdė kelis projektus, skirtus žalvarnių tyrimui ir apsaugai. Vieno iš vykdytų tyrimų metu buvo lyginamos žalvarnių lizdavietės natūralioje aplinkoje (medžių uoksuose) ir užimtuose inkiluose. Šio tyrimo rezultatas parodė, kad inkiluose buvo didesnis vidutinis kiaušinių skaičius, taip pat vidutinis išsiritusių jauniklių skaičius ir vidutinis sekmingai lizdavietę palikusių jauniklių skaičius. Tai parodo, kad tinkamai parinktas ir prižiūrimas inkilas padeda žalvarniams išauginti daugiau jauniklių. Lenkijos kolegos kelia inkilus, bando apsaugoti juos nuo plėšrūnų (tam naudoja terpentiną, kuriuo turi kartą per mėnesį ištepti medžio kamieno pagrindą), taip pat valo inkilus perejimo sezonui pasibaigus ir papildomai maitina žalvarnius esant natūralaus maisto stygiui (šaltų ir lietingų orų metu). Maitinimas vykdomas specialiai įrengtose lesyklose: ant trikojo stovo pritvirtinta didelė plastikinė dėžė, į kurią jleidžiami svirpliai (*Gryllus assimilis*). Tokia lesykla pastatoma netoli lizdavietės ir, pasirodo, žalvarniai mielai vašinasi papildomai patieklu maistu. Tokia praktika planuojama taikyti ir Lietuvoje. Pirmieji bandymai buvo

Lenkijos žalvarnių populiacijos kaita 1980–2023 m.
A. Górska, J. Krogulec duomenys

Latvijos žalvarnių populiacijos kaita 1998–2023 m.
E. Račinskio duomenys

Lesykla žalvarniams © Laimonas Šniaukšta

atliki jau šiais metais. Pagaminta pirmia eksperimentinė lesykla ir žalvarniams pasiulyti naminiai svirpliai (*Acheta domesticus*). Kaip sekėsi maitinti žalvarnius, papasakosime kituose straipsniuose. Paveiksle parodyta lesykla sukonstruota pagal Lenkijoje naudotą pavyzdį.

LATVIJA

Išsamų ir įdomų pristatymą apie žalvarnius gavome iš Latvijos kolegos Edmundo Račinskio, kuris žalvarnių apsauga Latvijoje užsiima nuo 1998 m., kai buvo užregistruotos 8 perinčios žalvarnių poros. Keiliами nauji inkilai ir taikomos apsaugos nuo plėšrūnų priemonės jau 2008 m. Latvijoje padėjo užregistruoti daugiau kaip 20 perinčių žalvarnių porų. 2011 m. jau buvo žinomos 25 perinčios poros ir atrodė, kad dedamos pastangos tikrai duoda apčiuopiamus rezul-

tatus. Tačiau vėlesniais metais perinti populiacija padaipsniui émė mažėti. 2014 m. buvo užregistruota 19 perinčių porų ir tik 2015 m. skaičius vėl perkopė 20. 2017 m., matyt, dėl nepalankių sąlygų migracijos keiliuose ir žiemavietėse, perinčių porų skaičius siekė tik 10 (toks buvo ir 2021 bei 2022 m.), kitais metais kiek padidėdavo, bet bendra tendencija nebéra tokia džiuginanti kaip kad darbų pradžioje. Šiais metais Latvijoje buvo užregistruota 11 perinčių porų (tiesa, ne visi perėjimai buvo sėkmingesni).

Latvijoje, taip pat kaip ir Lietuvoje, žalvarnių jaunikliai žieduoja spalviniais žiedais. Naudojami tos pačios spalvos žiedai, t .y. baltos spalvos su juodu dviejų raidžių kodu. Kad būtų galima lengviau atskirti, kurioje šalyje žieduotas žalvarnis, bendru susitarimu latviai spalvinį žiedą deda ant paukščio kairės kojos, o Lietuvoje – ant dešinės. Žiedai padeda nustatyti perinčių žalvarnių amžių. 2023 m. Latvijoje net 5 perintys paukščiai buvo antrų metų, 3 – trečių metų, po 2 – šeštų ir septintų metų. Kito amžiaus registruota po 1 individą. Vyriausias registruotas paukštis buvo devintų metų. Tai parodo, kiek svarbus populiacijai yra jaunų paukščių sugrįžimas.

Grēsmės žalvarniams Latvijoje labai panašios kaip ir Lietuvoje: šalti ir lietingi orai, kurių metu nepakanika maisto jaunikliams išmaitynti, plėšrūnai, dėl kurių gali žūti ne tik jaunikliai, bet ir suaugę paukščiai, individų konkurencija (buvo registruotas atvejis, kai vienas žalvarnis sunaikino kita žalvarnio kiaušinius), perėjimo vietų kraštovaizdžio pokyčiai (užaugančios maitinimosi vietas, kirtimai, urbanizacija ir pan.) ir trikdymas perėjimo metu. Skirtingais metais grēsmės skirišasi ir gali būti mažai kontroliuojamos. Jei prie to pridėtume grēsmes migracijos keiliuose ir žiemavietėse, populiacijos išlikimas labai sunkiai prognozuojamas.

VENGRJA

Žinios iš Vengrijos žymiai pozityvesnės. Nors žalvarnių populiacija nyko kaip ir kitose Europos šalyse ir praėjusio amžiaus aštuntajame dešimtmetyje perinti populiacija šalyje vertinama tik iki 300 porų, sėkmingas ornitologų darbas keliant inkilus žalvarniams (išskelta daugiau kaip 2000 inkilų) davė savo rezultatus. Žalvarnių populiacija Vengrijoje auga kiekvienais metais. Amžiaus pradžioje buvo skaiciuojama apie 500 perinčių porų, o paskutiniaisiais metais perinti populiacija vertinama net apie 2600 perinčių porų. Šis augimas vis dar tėsiasi, nes atliekant tinkamų vietovių modeliavimą yra kur plėstis. Tiesa, perinčios populiacijos teritorinė plėtra vyksta labai lėtai. Net ir esant tinkamiams perėti inkilams, vengrų specialistų preliminariais vertinimais, naujos teritorijos plečiasi apie kelis kilometrus per metus greičiu.

SERBIJA IR RUMUNIJA

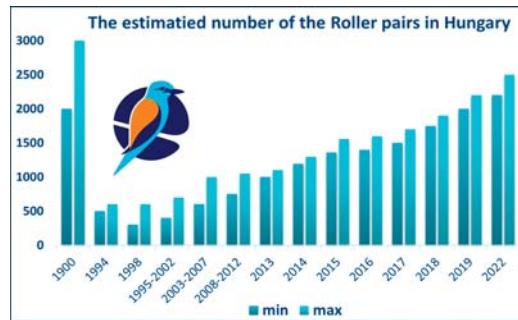
Tokios tendencijos džiugina vengrų kaimynus – Serbijos ir Rumunijos kolegas. Ten keliami inkilai davė panašius rezultatus. Pavyzdžiu, Serbijos šiaurinėje dalyje nuo 2008 m. buvo keliami inkilai, kuriuos sėkmingai užėmė žalvarniai. Projekto pradžioje serbai registroavo 34 perinčias poras, 2010 m. – jau 66, 2012 – 112, 2018 – 252, o 2022 – net 426! Per keturiolika metų šios teritorijos populiacija išaugo daugiau nei 10 kartų. Tiesa, serbai pripažista, kad žalvarniai šiuo metu yra labai priklausomi nuo jų darbo, nes 90 % populiacijos peri inkiluose, todėl inkilai turi būti ne tik keliami, bet ir prižiūrimi, kad būtų išlaikytas pasiektais rezultatas.

SLOVAKIJA

Įdomus rezultatas buvo pasiektais ir Slovakijoje. Šioje šalyje perintys žalvarniai nebuvę registruojami nuo 2010 m., bet šalies pietryčių Medzibodrožie regione, netoli Vengrijos sienos, buvo išskelta keletas inkilų, kuriuose 2020 m. apsigyveno 6 žalvarnių poros, 4 iš jų sėkmingai perejo. 2021 m. taip pat perejo 6 poros, o 2022 m. – jau 15! Spėjama, kad žalvarniai atkeliaavo iš Vengrijos, nors šiaurinė perinti populiacija Vengrijoje yra už keliausdešimt kilometrų.

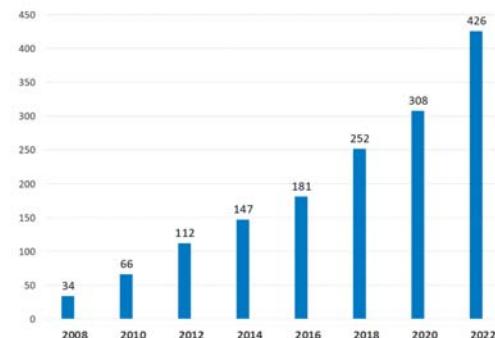
JUODKALNIA

Panašią sėkmės istoriją papasakojo ir Juodkalnijos kolegos. Žinomas perinčios žalvarnių poros buvo registruojamos pačiuose šalies pietuose, piečiau Skadaro ežero. 2021 m. iškėlus keletą inkilų teritorijoje šiauriau Skadaro ežero jau 2022 m. ten įsikūrė 2 žalvarnių

Vengrijos žalvarnių populiacijos kaita 1900–2022 m.

O. Kiss, B. Tokody duomenys

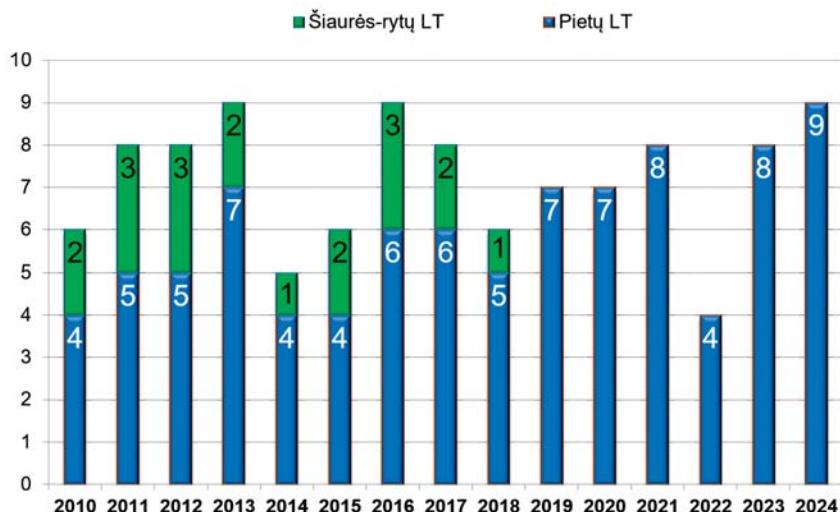
Šiaurės Serbijos žalvarnių populiacijos kaita 2008–2022 m.

S. Otto duomenys

poros, kurios sėkmingai perejo, o 2023 m. ten apsigyveno jau 4 poros, išperėjusios 19 jauniklių.

Tokios sėkmės istorijos ir tam tikrų šalių žalvarnių populiacijų augimas ir džiugina, ir neramina. Neramina dėl to, kad žalvarnio būklė Europos mastu yra „nekelianti susirūpinimo“ (angl. *Least Concern*), bet tokį vertinimą salygoja kai kurių šalių netikslūs ar pasenę duomenys, pvy., remiantis oficialiais duomenimis, Rumunijos žalvarnių populiacija yra 4600–6500 porų, bet pats šios šalies atstovas pripažista, kad šie skaičiai néra tikslūs ir nepagrįsti šalies mastu vykdymis apskairomis. Panaši situacija ir Kipre, kur oficialūs duomenys teigia, kad šalyje peri 1000–3000 žalvarnių porų (tai būtų daugiau nei visoje Vengrijoje), o kiek tikslūs Turkijos ar europinės Rusijos dalies žalvarnių populiacijos vertinimai, matyt, mažai kas gali pasakyti. Todėl žalvarnių apsauga užsiimantys kolegos teigia, kad šios rūšies būklė tikrai kelia susirūpinimą.

O kokia situacija Lietuvoje? Šie metai Lietuvos žalvarniams buvo gana sėkmingi – užregistruotos 9 perinčios poros. Visos perinčios poros aptiktos Druski-

Lietuvoje perinčių žalvarnių populiacijos kaita 2010–2024 m.

Žalvarnio jauniklis su GSM/GPS siųstuvu
© Laimonas Šniaukšta

ninkų apylinkėse. Palyginimui: pernai registravome 8, o 2022 m. dėl nežinomų priežascių Lietuvoje perėjo tik 4 poros (2010–2024 m. perinčių žalvarnių Lietuvoje kaitos tendencijos parodytos 10 pav.).

Tokie skaičiai rodo, kokia trapi mūsų žalvarnių populiacija ir kaip svarbu ją saugoti.

Šiemet išperėti 27 jaunikliai (3 inkiluose rasti 4 neišperėti kiaušiniai). Vados nebuvvo didelės, nė vienoje lizdavietėje nebuvvo daugiau kaip 4 jauniklių.

Šiais metais pirmą kartą Lietuvos istorijoje Lietuvos žalvarniui (vienam jaunikliui) buvo uždėtas GSM/GPS siųstuvas, siekiant stebėti, kiek laiko jauniklis praleidžia šalia lizdavietės ją palikęs, kurias maitinimosi vietas renkasi, kur eina migracijos kelias. Duomenis dar tik renkame, bet galime pasidžiaugti, kad jauniklis su siųstuvu liepos 12 d. sėkmingai paliko inkilą, 8 dienas laikėsi netoliiese, o tada pradėjo kelionę. Pradiniai skrydžiai buvo artimi, net kartkartėmis sugrįždavo prie gimtojo inkilo. Vėliau netikėtai paliko Lietuvos teritoriją ir kelias dienas maitinosi Baltarusijos pasienyje, vėliau vėl grįžo į Lietuvą, bet rugpjūčio 11 d. ryžtingai pajudėjo pietų kryptimi, krito Baltarusiją ir stabtelėjo šiaurės vakarų Ukrainoje, kitos dienos rytą pasiekė Ukrainos pietus ties Moldova, kur kiek pailsėjės nuskrido Rumunijos kryptimi. Kaip sekėsi jaunajam žalvarniui, papasakosime kituose straipsniuose. Tikime, kad paukščiu iavyks visus kelionėje tykančius pavojus ir jis sėkmingai pavasarį sugriš į Lietuvą.

© Vytautas Jusys

PRADĒTAS AMBICINGAS EUROPINIO ŽALVARNIO (*CORACIAS GARRULUS*) APSAUGAI SKIRTAS PENKERIŲ METŲ PROJEKTAS

Liutauras RAUDONIKIS

Trumpa projekto kortelė

Projekto finansavimas skirtas, remiantis Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2024 m. gegužės 29 d. įsakymu Nr. D1-207 „Dėl 2022–2030 metų Plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos apsaugos ir klimato kaitos valdymo plėtros programos pažangos priemonės Nr. 02-001-06-08-01 „Išsaugoti biologinę įvairovę“ aparojo patvirtinimo“ ir remiantis pasirašyta trišale sutartimi tarp Lietuvos zoologijos sodo (toliau – LZS), Lietuvos ornitologų draugijos (toliau – LOD) ir Aplinkos projektų valdymo agentūros prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos dėl planuojamo vykdyti projekto „Europinio žalvarnio (*Coracias garrulus*) būklės gerinimas Lietuvoje“ (toliau – Projektas, 2024 m. liepos mėn. 5 d. Sutartis Nr. SUT-APVA-33(2024)).

Projekto pareiškėjas – Lietuvos zoologijos sodas.

Projekto trukmė – iki 2029 m. spalio mėn.

Bendras projekto biudžetas (visų projekto partnerių) – vienas milijonas eurų.

Projekto tikslai, uždaviniai ir koncepcija

Pagrindinis tikslas – sustabdyti rūšies nyki-mą projekto priemonėmis, siekiant pagerinti esa-mą rūšies būklę šalyje bei atkuriant jų populiacijas rūšies apsaugai išskirtose Paukščių apsaugai svarbiose teritorijose (toliau – PAST).

Tam numatyti papildomi tikslai:

- Pagerinti žalvarnių populiacijos būklę iškeliant jiems skirtus inkilus su apsaugomis nuo plėšrūnų, taip pat papildomai maitinant perinčius žalvarnius pateikiant papildomo maisto, tvarkant rūšiai svarbias buveines, taip pat nelaisvėje išveisiant ir perkeliant į laisvę ne mažiau kaip 40 individų (išveistų individų perkėlimas ir adaptacija gamtoje).

- Atliekti laisvėje gyvenančių, taip pat išveistų ir paleistų į laivę žalvarnių stebėseną, veterinarinius, genetinius ir kitus tyrimus, siekiant įvertinti žalvarnių sveikatos, genetinę būklę, nustatyti Lietuvoje perinčių žalvarnių perskridimo kelius nuo veisimosi iki žiemojimo vietų, taip pat identifikuoti galimas grėsmes žalvarnių populiacijai Lietuvos teritorijoje.

© Kęstutis Jarmalavičius

- Informuoti ir švesti visuomenę apie nykstantį europinį žalvarnį ir jo išsaugojimo svarbą.

Kodėl buvo reikaliningas tokis projektas?

• Europinis žalvarnis – sparčiausiai per paskutinius 50 metų nykstanti paukščių rūsis Lietuvoje. Europos Komisijai pateiktoje nacionalinėje ataskaitoje apie Lietuvos paukščių būklę 2012–2018 m. laikotarpiu žalvarnių būklė vertinta kaip bloga. Europinis žalvarnis prieš 50 metų perėjo didesneje Lietuvos teritorijos dalyje. Šiuo metu perėjimo vietas žinomas tik Druskininkų sav.

• Žalvarnis yra įtrauktas į ES Paukščių direktyvos I priedą, t. y. jo apsaugai turi būti steigiamos specialios saugomos teritorijos. Rūsis taip pat įrašyta į Lietuvos raudonosios knygos sąrašus, kuriuose ji priskirta 1 (E) kategorijai – rūsim, atsidūrusioms ties išnykimo riba. Žalvarnių būklė Lietuvoje labai nepalanki, nustatytas didesnis kaip 90 % populiacijos sumažėjimas per kelis dešimtmečius. Pagal tarptautinius IUCN kriterijus rūšies būklė šalyje vertinama kaip kritinė, esant išnykimo pavojui (CR A2ac; C2a(i); D1).

• Lietuvos žalvarnių populiacija yra šiaurinėje rūšies arealo paplitimo dalyje, todėl mažai tikėtinės ženklesnis jos pasipildymas piečiau perinčiais individais.

Be to, visoje Europoje per paskutinius penkiolika metų sumažėjo apie 30 %, rūšies būklės blogėja kaimyninėse šalyse (Latvijoje, Lenkijoje, Baltarusijoje – pastarojoje galimai išnyko paskutiniai metais).

• Rūšies nykimą būtina stabdyti, vykdant Lietuvos įsipareigojimus, įgyvendinant ES Paukščių direktyvos reikalavimus bei biožiaurovės strategiją iki 2030 m. ES Paukščių direktyva įpareigoja dėti visas įmanomas pastangas, siekiant atkurti išnykusias populiacijas rūšies apsaugai skirtose svarbiose teritorijose – Dainavo girioje, Labanoro girioje, Šimonių girioje ir Aukštaitijos nacionalinio parko vakarinėje dalyje.

• 2013 m Lietuvoje perinti populiacija vertinta 10–15 porų, o per pastaruosius penkerius metus randama ne daugiau kaip 10 porų. Remiantis LOD duomenimis, 2021 m. perejo 8 poros, 2022 m. – tik 4, 2023 m. – vėl 8 poros, o 2024 m. – jau 9 poros. Taigi, rūšies nykimą pavyko bent trumpam sustabdyti dėl LOD ilgamečių pastangų, kurios apėmė rūšiai būtinų saugų lizdaviečių tinklo formavimą ir perinčios populiacijos stebėseną, naujų perėjimo vietų paiešką. Sie darbai buvo vykdomi naudojant 2012 m. gautą prekybos tinklo IKI (UAB „Palink“) gana ribotos apimties paramą, o didžiąją dalį darbų vykdė grupė savanorių lyderiaujant draugijos nariams Laimonui Šniaukštai ir Audriui Norkūnui. Pasiekti rezultatai parodė, kad, nepaisant grėsmių migracijos kelyje ir žiemojimo vietose, taikant aktyviąs rūšies apsaugos priemones, galima ne tik sustabdyti rūšies nykimą šalyje, bet ir pagerinti būklę.

• Remiantis preliminariais stebėjimais, dabartinėse veisimosi vietose šalyje stebimi ir pavieniai nesiveisiantys individai – galimai nesudarę poros ar netekę užimtos perėjimo vietas (uokso ar inkilo). Tačiau tai parodo, kad laukinėje aplinkoje yra veistis galinčių paukščių stygius, neleidžiantis kai kuriems individams sudaryti palikuonių sulaukiančias poras.

• Šiuo metu veisimosi metu aptinkamu žalvarnių populiaciją sudaro per mažas individų skaičius, kad būtų galima tikėtis spartesnio jos gausėjimo net ir įgyvendinant visas įmanomas rūšies apsaugos priemones. Šią situaciją galima gerinti tik į laisvę išleidžiant nelaisvėje išveistus individus, juos adaptuojant gyventi laisvės sąlygomis.

• Paukščių veisimo praktiką turi ne vienas Europos zoologijos sodas. Juose laikomas nemažas europinio žalvarnio individų skaičius, sudarant galimybę Lietuvos zoologijos sodui įsigyti veisimui nelaisvėje būtinus individus.

Kokie numatomi rūšies apsaugos darbai, veiklos?

Projekte numatyta daugybė darbų, skirtų europinio žalvarnio apsaugai. Juos galima suskirstyti į tris kategorijas:

- Laukinės populiacijos apsaugai numatytos veiklos, skirtos tiek populiacijos individų sąlygoms, tiek jų buveinių būklei gerinti. Tam numatyta aktyvi rūšies apsauga – tinkamų inkilų iškelimas ir jų nuolatinė priežiūra, papildomas perinčių paukščių maitinimas esant nepalankioms oro sąlygomis, apsauga nuo plėšrūnų, buveinių tvarkymas. Didžiąją šių veiklų dalį, susijusią su darbais lauko sąlygomis, vykdys LOD, talkinant LZS – papildomai maitins perinčius paukščius, vykdys veterinarinius bei genetinius tyrimus ir t. t.

- Nelaisvėje gyvenančios ir palikuonis išauginančios populiacijos suformavimas bei palaikymas. Už šią veiklą yra atsakingas LZS, LOD specialistai tik konсultuos zoologijos sodo specialistus. Tam numatytas būtinosis infrastruktūros įrengimas – specialių žiemos voljerų statyba, nelaisvėje laikomų individų įsigijimas, kad būtų suformuota perinčių paukščių grupė, taip pat nuolatinė įsigytų žalvarnių priežiūra, siekiant jų sėkmingo veisimosi, derinant ši laikotarpį su gamtoje gyvenančių žalvarnių fenologijos laikotarpiais. Planuojama ir paliktų dėcių ar silpnų laukinių jauniklių (kuriems gresia žūti) laikina globa Lietuvos zoologijos sode ir tolimesnė jų priežiūra bei paleidimas į gamtą.

- Nelaisvėje išaugintų jauniklių paleidimas gyventi laisvėje, tinkamai juos tam adaptuojant. Tai bus bendra LOD ir LZS veikla, kurią planuojama įgyvendinti pirmą kartą rūšies tyrimų ir apsaugos istorijoje. Todėl laukia nemažai iššūkių ir nežinomujų, kuriuos tikimės įveikti, atsižvelgdami į žinomą rūšies bruožą, kad inkilus palikę jaunikliai flisuoja aplinką, į kurią vėliau grįžta perėti (angl. *homing*). LOD daugiau nei per 10 metų sukaupti žiedavimo rezultatai rodo, kad jau kitais metais dalis žalvarnių grįžta į veisimosi vietas ir sulaukia palikuonių, nors literatūroje buvo nurodoma, jog rūšis pradeda perėti tik metais vėliau.

Projekto veikloms įgyvendinti projekto pradžioje numatytais žalvarnio apsaugos plano su veisimo programa parengimas.

Projekto partneriai:

Lietuvos Respublikos
APLINKOS MINISTERIJA

LIETUVOS
ZOOLOGIJOS
SODAS

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos
Aplinkos projektų valdymo agentūra

Finansuoja
Europos Sąjunga

Lesykla žalvarniams © Laimonas Šniaukšta

Svarbi veikla yra žalvarnių stebėsena, kuri numatyta esamose perėjimo vietose ir jų apsaugai įsteigtose PAST, tam naudojant ir naujausias technologines priemones – GSM siūstuvus, kurie suteiks daug naujos informacijos apie paukščių perskridimus, pradedant veisimosi vietomis, migracijos keliais ir žiemojimo vietomis. Stebėsenos rezultatai parodys ir įgyvendinamų priemonių efektyvumą.

Detalus ir nuoseklūs projekto darbai leis tiksliau nustatyti rūšiai kylandžias grėsmes ir rizikas.

Projekte numatytais ir rūšies specialistų bei atsakingų institucijų, vienos bendruomenių, kitų suinteresuotų atstovų bendradarbiavimas, dalijimasis patirtimi, įtraukiant užsienio šalių specialistus, rengiant mokslines publikacijas, vykdant viešinimo, edukacines veiklas. Pradėję projekto veiklas planuojamame nuolat informuoti apie jų eiga, pasiektus rezultatus ir kitas naujienas.

APIE LIETUVOS DIDŽIUOSIUS BALTUOSIUS GARNIUS PAGAL JŪ ŽIEDAVIMO DUOMENIS

Ričardas PATAPAVIČIUS

Lietuvoje didysis baltasis garnys (*Ardea alba*) pirmą kartą aptiktas Žuvinto rezervate 1953-05-28. Vėliau iki 1995 m. ne vieną kartą (tačiau ne kasmet) pavieniai paukščiai ir mažos jų grupelės buvo pastebėtos įvairose šalies vietose. Vėliau šie paukščiai aptinkami vis dažniau, gausiau ir kasmet. Todėl nuo 1995 m. iki tol buvęs šių paukščių statusas „užklystantis“ pakeistas į „iprastas migruojančias“. Perintys pirmą kartą aptikti 2005 m., kai Elektrėnų vandens saugyklos saloje pilkuojų garnių kolonijoje buvo aptiktos dvi ar trys perincios poros. Šiuo metu žinoma jau ne mažiau kaip keliolika šių paukščių kolonijų įvairose Lietuvos vietose. 2018 m. didžiųjų baltujų garnių dar neskraidentys jaunikliai Lietuvoje pradėti žieduoti. Šiame straipsnyje pateikiama tai, kas iki šiol sužinota pagal jū žiedavimo duomenis.

ŽIEDAVIMAS

Lietuvoje pirmieji du didieji baltieji garniai buvo sužieduoti Ventės rago ornitologinės stoties darbuotojo Vytauto Eigirdo 2016-10-31 ir 2016-11-01 Ventės rage Šilutės r. 2017 m. septyni dar neskraidentys jaunikliai Daivos ir Dariaus Norkūnų sužieduoti Alaušo ež., Utenos r., šių paukščių kolonijoje. Visi jie buvo paženklinčiai tik standartiniais metaliniais žiedais (toliau – metaliniai žiedai).

Jau minėtiems D. ir D. Norkūnams išsakius pasiūlymą šiuos paukščius ženklini ir spalviniais (plastiko) žiedais (toliau – spalviniai žiedai), tokie žiedai (balti su keturiais juose įrašytais simboliais, kurių pirmasis visada yra raidė „P“, o trys likusieji – vien tik skaitmenys ar skaitmenų ir raidžių kombinacijos) buvo pagaminti ir 2018 m. toje pačioje kolonijoje jais (savaime suprantama, ir metaliniaisiais žiedais) paženklinčiai 149, o tik metaliniais žiedais – 23 didieji baltieji garniai. Tais pačiais metais Gedimino

Alaušo ež., Utenos r., 2020-06-02 žieduoti jaunikliai lizde © Daiva ir Darius Norkūnai

1 lentelė. Skirtingose Lietuvos vietose kasmet 2017–2022 m. sužieduotų dar neskraidančių didžiujų baltujų garnių jauniklių skaičius (N – nežieduota, *tik metaliniais žiedais, **ir plastikiniai žiedais).

Vieta \ metai	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2017–22
Alaušo ež., Utenos r.	7*	23*149**	9*220**	45*215**	56*306**	4*274**	144*1164**
Luodžio ež., Zarasų r.	N	N	10*198**	12 / 202	N	N	22*400**
Papiškiai, Šakių r.	N	12*20**	N	N	N	N	12*20**
Rusnės žuv. tvenk., Šilutės r.	N	N	N	13*72**	3*13**	2*38**	18*123**
ĮŠ VISO	7*	35*169*	19*418**	70*489**	59*319**	6*312**	196*1707**
ĮŠ VISO (individu)	7	204	437	559	378	318	1903

Eigirdo ir Antano Petraškos 32 paukščiai – iš jų 20 ir spalviniais žiedais bei 12 vien tik metaliniais žiedais – paženklinti ir nedidelėje jų kolonijoje Papiškėse, Šakių r.

Vėliau Alaušo ež. didieji baltieji garniai 2019–2022 m. laikotarpiu žieduoti kiekvienais metais. 2019–2020 m. jie taip pat žieduoti Luodžio ež., Zarasų r., o 2020–2022 m. – ir Rusnės žuvininkystės tvenkiniuose Šilutės r. Iš viso 2017–2022 m. laikotarpiu Lietuvoje sužieduoti 1 903 dar neskraidantys didžiujų baltujų garnių jaunikliai, iš kurių 196 paženklinti tik metaliniais žiedais, o 1 707 – ir spalviniais žiedais. Visi šie paukščiai žieduojant buvo dar neskraidantys jaunikliai. Kiekvie-

nais metais skirtingose vietose sužieduotų dar neskraidančių jauniklių skaičius, atskirai vien metaliniais ir spalviniais žiedais, pateikiamas 1 lentelėje. Iki 2022 m. pabaigos sužieduoti tik šeši suaugę (gebantys laisvai skristi) paukščiai, iš kurių keturi paženklinti ir spalviniai žiedais. Todėl beveik visi čia pateikiama duomenys yra apie Lietuvoje žieduotus tik dar neskraidančius didžiujų baltujų garnių jauniklius.

ŽIEDUOTŲ INDIVIDŪ APTIKIMAI

Šioje apžvalgoje panaudota visa iki 2024-06-30 Lietuvos paukščių žiedavimo centre gauta informaci-

2 lentelė. Lietuvoje žieduočių didžiųjų baltųjų garnių aptikimų skaičius pagal valstybes ir mėnesius. *Toje valstybėje aptiktų individų skaičius. BY – Baltarusija, BL – Belgija, CZ – Čekija, DE – Vokietija, DK – Danija, ES – Ispanija, ET – Estija, FR – Prancūzija, GB – Jungtinės Karalystė, LI – Lietuva, LV – Latvija, NL – Nyderlandai, PL – Lenkija, RU – Rusija, SF – Suomija, SK – Slovakija, SV – Švedija.

Valst.\mén.	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	01–12	*
BY	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2	2
BL	1	7	1	4	2	1	2	1	5	7	2	3	36	12
CZ	1	0	0	0	1	0	0	0	1	1	1	0	5	5
DE	23	20	8	4	0	1	0	9	22	36	19	26	168	113
DK	1	0	2	1	0	0	0	0	5	2	1	0	12	6
ES	0	0	0	0	4	0	1	0	0	3	0	0	8	3
ET	0	0	0	1	0	0	1	2	1	1	0	0	6	6
FR	3	3	8	3	2	0	0	2	2	6	26	10	65	18
GB	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	4	1	8	2
LI	3	1	1	6	9	1	5	6	3	3	3	1	42	38
LV	0	0	0	0	1	1	1	4	5	0	0	0	12	12
NL	17	14	6	3	1	0	0	1	13	28	18	19	120	47
PL	2	3	1	2	0	0	0	5	7	23	14	1	58	35
RU	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1
SF	0	0	0	0	1	1	2	2	4	0	0	2	12	8
SK	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
SV	0	0	3	3	1	1	0	4	5	4	0	0	21	13
IŠ VISO	51	48	32	28	22	6	13	37	75	115	88	63	578	275

ja apie Lietuvoje žieduočių didžiųjų baltųjų garnių aptikimus. Iš viso gauti pranešimai apie 275 aptiktus individus (14,4 proc.) – iš visų 1 905 sužieduočių. Iš 198 tik metaliniais žiedais paženklintų individų gauta informacija tik apie 2 (1,0 proc.) aptikimą, o iš 1 707 ir spalviniais žiedais paženklintų individų gauta informacija net apie 273 (16,6 proc.) aptikimus.

Iš visų 275 aptiktų individų tik 14 (5,1 proc.) buvo aptikti negyvi arba traumuoti, o 261 (94,9 proc.) – gyvi ir, tiketina, sveiki juos identifikavus gamtoje arba nuotraukose pagal spalvinio žiedo kodą. Tai, kad net 16,6 proc. visų spalviniais žiedais paženklintų individų aptikti juos identifikavus pagal spalvinius žiedus, įvertinus šiuos paukščių ekologijos ir elgesio ypatybes, yra labai geras rezultatas. Pradedant šį projektą tokio net nesitikėta.

Iš viso gauta informacija apie 578 didžiųjų baltųjų garnių aptikimo atvejus (kai kurie jų aptikti kelis ar keliolika kartų, vienas – net 26 kartus) 17 Europos valstybių. Aptikimų skaičius pagal valstybes, kuriose

jie buvo aptikti, ir pagal mėnesį, kada aptikti, bei kiekvienoje valstybėje aptiktų individų skaičius pateikiamas 2 lentelėje.

Visiškai suprantama, kad daugiausia aptikimų fiksuojama pirmaisiais paukščio gyvenimo metais. Vėliau aptikimų sumažėja, nes daug individų neįsgyvena, mat pirmaisiais gyvenimo metais, ypač per pirmuosius mėnesius, jų žūsta daugiausia.

Per penkerius pirmuosius po žiedavimo metus (laikotarpis nuo žiedavimo datos iki metų po žiedavimo birželio 30 d.) gauta informacija net apie 180 individų pirmajį aptikimą. Per penkerius antruosius po žiedavimo metus (laikotarpis nuo metų po žiedavimo liepos 1 d. iki kitų metų birželio 30 d.; taip pat skaičiuojami ir tretieji, ketvirtieji, ... po žiedavimo metai) gauta informacija apie 51 individu pirmajį aptikimą (skaičiuojami tik individai, kurie nebuvoti aptikti per ankstesnius (šiuo atveju pirmuosius) metus po žiedavimo). Su kiekvienais kitais metais pirmą kartą aptiktų individų skaičius kasmet mažėja, bet dar ne vienus

metus aptinkama kiekvienais metais. Šiuos skaičius palyginti tarpusavyje kol kas problemiška dėl skirtinio ir nedidelio po žiedavimo praėjusių metų skaičiaus (nuo 4 iki 1) (3 lentelė).

Atskirais metais ir spalviniais žiedais paženklintų didžiųjų baltujų garnių pirmųjų aptikimų skaičius pirmaisiais po žiedavimo metais buvo nuo 7,7 iki 14,7 (vidurkis 11,1) proc. žieduotų individų. Antraisiais po žiedavimo metais tie skaičiai buvo nuo 1,2 iki 5,6 (vidurkis 3,3) proc. Šie laikotarpiai tarpusavyje palyginami, nes abu apima vienodos trukmės, t. y. penkečių metų, laikotarpį po žiedavimo. Iš viso per šešerius metus po žiedavimo (žieduoti 2018 m.) aptikti 39 (23,1 proc.) individai. Per penkerius metus po žiedavimo (žieduoti 2019 m.) aptiktas 61 (14,6 proc.) individas (4 lentelė). Lentelėje pateikiamas ir per ketverius, trejus ir dvejus metus po žiedavimo pirmą kartą aptiktų individų skaičius.

Lentelėje pateikiamas ir trečiaisiais–šeštasis po žiedavimo metais pirmą kartą aptiktų individų skaičius bei nuo antrųjų po žiedavimo metų kasmet ne pirmą kartą aptiktų individų (tų, kurie pirmą kartą

3 lentelė. Lietuvoje žieduotų didžiųjų baltujų garnių pirmųjų aptikimų skaičius priklausomai nuo po jų žiedavimo praėjusių metų skaičiaus

Metų (m.) skaičius	aptikta individų	% nuo visų aptiktų
Per 1-us m. (iš viso 5 m.)	180	65,4%
Per 2-us m. (iš viso 5 m.)	51	18,6%
Per 3-us m. (iš viso 4 m.)	26	9,5%
Per 4-us m. (iš viso 3 m.)	10	3,6%
Per 5-us m. (iš viso 2 m.)	6	2,2%
Per 6-us m. (iš viso 1 m.)	2	0,7%
IŠ VISO:	275	100,0%

buvo aptikti kažkuriais metais anksčiau) skaičius. Iš viso bent vieną kartą aptiktų individų buvo 273. Iš jų 77 aptikti daugiau nei vieną kartą skirtingais metais.

Suprantama, per trumpesnį laikotarpį aptiktų individų skaičius yra mažesnis, bet kažkiek jų ir net pirmą kartą tikrai vis dar bus aptinkami ir ateityje (nors kiekvienais metais vis mažiau), tiketina, net 10–12 ar dar vėlesniais po žiedavimo metais. Galutiniai duo-

2020-09-03 Tauragės r.

Žieduotas 2020-05-29 Rusnės žuv. tvenk., Šilutės r.

© Tomas Kalašinskas

2022-09-21 Nyderlanduose.

Žieduotas 2019-05-25 Alaušo ež., Utenos r.

© Robert Wagter

4 lentelė. Lietuvoje (ir) spalviniais žiedais paženklintų, ir atskirais metais po žiedavimo aptiktų didžiujų baltujų garnių individų skaičius. *Tuo laikotarpiu pirmą kartą aptiktų individų skaičius. **Tuo laikotarpiu aptiktų individų, kurie bent kartą buvo aptikti ir ankstesniu (-iai) laikotarpiu (-iai), skaičius. Procentais išreikštasis atskirais laikotarpiais pirmą kartą aptiktų individų skaičius nuo visų tais metais sužieduotų.

Metai	Sužieduotų skaičius	Aptikimai pagal metus po žiedavimo (nuo 07-01 iki kitų metų 06-30)						IŠ VISO
		2018–19	2019–20	2020–21	2021–22	2022–23	2023–24	
2018	169	23*	7*3**	3*5**	1*3**	3*5**	2*	39*16**
		13,6%	4,1%	1,8%	0,6%	1,8%	1,2%	23,1%
2019	418		32*	11*5**	9*4**	6*2**	3*6**	61*17**
			7,7%	2,6%	2,2%	1,4%	0,7%	14,6%
2020	489			44*	6*9**	8*9**	3*5**	61*23**
				9,0%	1,2%	1,6%	0,6%	12,5%
2021	319				46*	18*11**	5*6**	69*17**
					14,4%	5,6%	1,6%	21,6%
2022	312					34*	9*4**	43*4**
						10,9%	2,9%	13,8%
2018–22	1707	23*	39*3**	58*10*	62*16**	69*27**	22*21**	273*77**

2018-10-18 Vokietijoje.

Žieduotas 2018-06-02 Alaušo ež., Utenos r.

© Winfried Nachtigall

menys apie žieduotų paukščių aptikimus gaunami tik, atsižvelgiant į paukščių rūšį, praėjus 10–15 ar dar daugiau metų po žiedavimo. Žinoma, pavienių aptikimų fiksuojama ir vėliau. Tai yra specifinė paukščių žiedavimo duomenų ypatybė.

Nors visi didieji baltieji garniai buvo sužieduoti keturiose kolonijose ir kiekvienoje labai nevienodas jų skaičius, palyginus atskirose kolonijose žieduotų individų aptikimus išitikinta, kad tarp jų bent kiek ryškesnių skirtumų nėra, todėl visi aptikimai apibendrinami kaip viena visuma.

APTIKIMAI PAGAL LAIKOTARPIUS

Aptikimai pirmaisiais metais po žiedavimo liepos–rugsėjo mėn.

Kaip jau minėta ankščiau, Lietuvoje žieduoti tik dar neskraidantys didžiujų baltujų garnių jaunikliai. Todėl jų aptikimai pagal metus (ciklus) po žiedavimo gali būti vadinami ir aptikimais pagal jų amžiaus metus, nes šiuo atveju tai sutampa.

Liepos mėn. žinomi tik 5 individų aptikimai. Trys iš jų aptikti Lietuvoje 10, 53 ir 129 km atstumu nuo žiedavimo vienos. Dar du aptikti jau ne Lietuvoje – Estijoje (atstumas nuo žiedavimo iki aptikimo vienos

2022-11-03 Vokietijoje. Žieduotas 2021-05-30 Alaušo ež., Utenos r. © Manfred Höfer

(toliau – tik kilometrų skaičius) 295 km, kryptis nuo žiedavimo vietas į aptikimo vietą arba azimutas (toliau – tik laipsniai ($^{\circ}$) 345 $^{\circ}$ ir Leningrado sr. Rusijoje (540 km, 32 $^{\circ}$).

Rugpjūčio mėn. užfiksuota jau žymiai daugiau aptikimų – 16 individų. Trys jų aptikti Lietuvoje (71, 71 ir 98 km) ir 13 ne Lietuvoje – Baltarusijoje (1), Estijoje (2), Latvijoje (4), Lenkijoje (1), Suomijoje (1), Švedijoje (1) ir Vokietijoje (3). Toliausi aptikimai Vokietijoje (1082, 1002 ir 983 km, atitinkamai, 262 $^{\circ}$, 256 $^{\circ}$ ir 254 $^{\circ}$). Šie trys aptikimai ir vienas aptikimas Lenkijoje iš 13 aptikimų ne Lietuvoje, be abejonių, jau yra žiemaviečių kryptimi.

Rugsejo mén. užfiksuota dar daugiau aptikimų – 22 individų. Du jų aptikti Lietuvoje (97 ir 111 km) ir 20 ne Lietuvoje – Belgijoje (2), Danijoje (1), Latvijoje (1), Lenkijoje (2), Nyderlanduose (2), Prancūzijoje (1), Suomijoje (1), Švedijoje (1), Vokietijoje (9). Toliausi aptikimai Prancūzijoje (1804 km, 245 $^{\circ}$), Belgijoje (1491 km, 251 $^{\circ}$) ir Nyderlanduose (1475 km, 253 $^{\circ}$). Aptikimų žiemaviečių kryptimi jau ženkliai daugiau nei rugpjūčio mén. – net 17 iš 20 ne Lietuvoje.

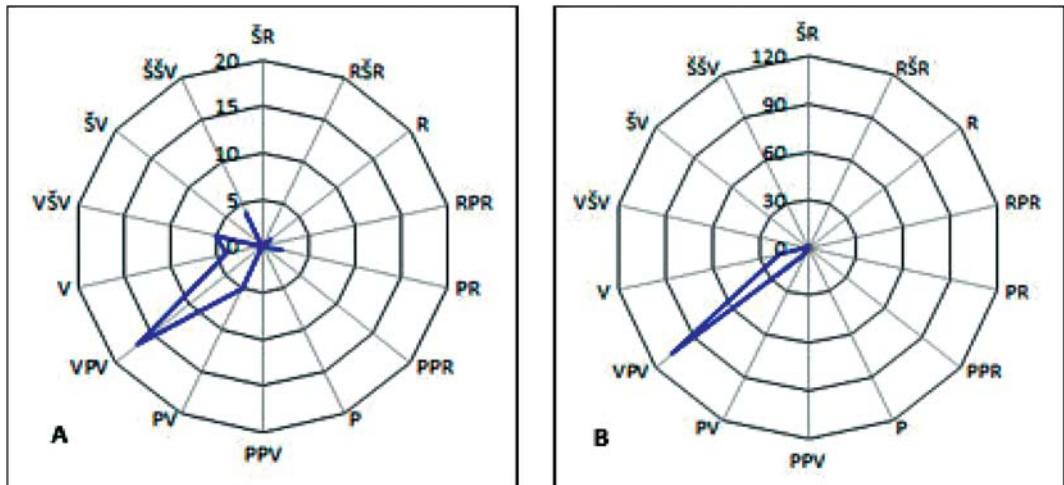
Aptikimai šių trijų mén. laikotarpiu ne žiemaviečių kryptimi (Baltarusijoje, Estijoje, Latvijoje, Suomi-

joje, Švedijoje) indikuoją pirmamečių didžiųjų baltųjų garnių priešmigracines klajones, kai paukščiai pasklinda įvairiomis kryptimis nuo išperėjimo vietas. Tai įrodo jau minėtas aptikimas Rusijoje, taip pat aptikimai Suomijoje (609 ir 537 km, 9 $^{\circ}$ ir 303 $^{\circ}$), Švedijoje (690 ir 629 km, 297 $^{\circ}$ ir 303 $^{\circ}$) ir Estijoje (436 ir 431 km, 341 $^{\circ}$ ir 4 $^{\circ}$), taip pat aptikimai Latvijoje ir Baltarusijoje.

Nepaisant priešmigraciinių klajonių ne žiemaviečių kryptimi, jau šiuo laikotarpiu vakarų–pietvakarių kryptis yra vyraujanti. Visų aptikimų kryptys ir aptiktų tomis kryptimis skaičius parodytas 1 pav. A dalyje. Akivaizdu, kad nemažai paukščių šiuo laikotarpiu patraukia žiemaviečių kryptimi, o toliausias aptikimas užfiksuotas Prancūzijoje (1804 km, 245 $^{\circ}$) rugsejo 22 d.

Aptikimai pirmaisiais metais po žiedavimo spalio–vasario mén.

Šiuo laikotarpiu 6 individai (6 aptikimai) buvo aptikti Lietuvoje – du spalio mén. ir po vieną lapkričio, gruodžio, sausio ir vasario mén. 125–246 km atstumu nuo žiedavimo vietas. Vasario mén. aptiktas individas buvo negyvas. Gal nugaišo nuo išsekimo, bet gal ir dėl kitos priežasties – apie tai nepranešta.

1 pav. Lietuvoje žieduotų didžiųjų baltųjų garnių aptikimai pirmaisiais jų amžiaus metais pagal aptikytų individų skaičių ir kryptį nuo žiedavimo į aptikimo vietą (azimutą). A – aptikimai liepos–rugsejo mén., B – aptikimai spalio–vasario mén.

Vienas spalio 10 d. aptiktas Estijoje (364 km, 28°) ir vienas gruodžio 13 ir 21 d. aptiktas Suomijoje (524 km, 340°), t. y. į šiaurę–šiaurės rytus ir į šiaurę–šiaurės vakarus nuo žiedavimo vietas. Dar trijų individų trys

aptikimai Švedijoje spalio mén. (701–723 km, 275–303°). Aptikytų individų / aptikimų skaičius Vokietijoje 53 / 63, Nyderlanduose – 40 / 57, Lenkijoje – 12 / 17, Prancūzijoje – 10 / 17, Belgijoje – 10 / 13,

2019-12-21 Suomijoje.

Žieduotas 2018-06-02 Alaušo ež., Utenos r.
© Tom Holmen

2024-04-03 Estijoje. Šis paukštis nuo 2022-12-17 iki 2023-01-06 3 kartus aptiktas ir Vokietijoje. Žieduotas 2018-06-02 Alaušo ež., Utenos r. © Nežinomas

2 pav. Didžiųjų baltujų garnių aptikimai pirmaisiais jų gyvenimo metais. Raudona spalva pažymėti aptikimų liepos, rugpjūčio ir rugsejo mén. geografinių koordinacijų vidurkius atitinkantys taškai. Juoda spalva pažymėtos aptikimų ($n = 119$) spalio–vasario mén. vietos.

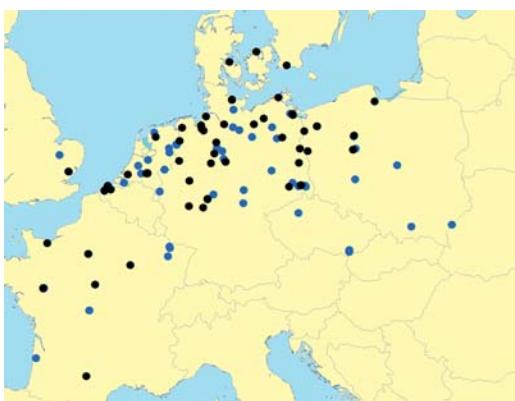
Danijoje – 2 / 2, Ispanijoje – 1 / 3, Jungtinėje Karalystėje – 1 / 3. Iš viso 140 individų 187 aptikimai. Toliausias aptikimas Ispanijoje (1769 km, 232°) spalio 13 d. Pagal mén. aptiktų individų / aptikimų skaičius yra tokis: spalis – 52 / 70, lapkritis – 28 / 39, gruodis – 25 / 34, sausis – 18 / 22, vasaris – 17 / 22 (iš viso 140 / 187).

Atlikus pirminę aptikimo vietų geografinių koordinacijų analizę atskirais aptikimo mén. paaškėjo, kad reikšmingų skirtumų nėra. Aptikimų vietų geografinių koordinacijų vidurkiai atskirais mén. aptiktų individų yra Žemutinės Saksonijos ir Šiaurės Reino-Vestfalijos žemių Vokietijoje sandūroje, sanykinai nedidelėje teritorijoje, kuri vakarų ir rytų kryptimi driekiasi apie 190 km, o šiaurės ir pietų kryptimi – apie 90 km. Todėl galima teigti, kad bent absoliuti dauguma pirmamečių didžiųjų baltujų garnių aptikimų jau nuo spalio mén. gali būti įvardijami kaip aptikimai žiemavietėse. Tai patvirtina ir pakartotiniai tų pačių individų aptikimai tiksliai tose pačiose arba labai artimose vietose vėlesniais mén. (gruodžio, sausio, vasario) po aptikimų spalio mén.

Visi šio laikotarpio aptikimai, neskaitant aptikimų Lietuvoje ir šiauriau žiedavimo vietos, yra labai siaura vakarų ir pietvakarių kryptimi, t. y. ta pačia kryptimi, kuri išryškėja jau liepos–rugsejo mén. (1 pav. B dalis). Visų šios amžiaus grupės paukščių aptikimų spalio–vasario mén. vietos ir aptikimų vietų atskirai liepos, rugpjūčio ir rugsejo mén. geografinių koordinacijų vidurkius atitinkantys taškai žemėlapyje parodyti 2 pav.

3 pav. Didžiųjų baltujų garnių aptikimų vietos (be aptikimų Lietuvoje) pirmaisiais jų gyvenimo metais (antraisiais kalendoriniais metais). Mėlyna spalva – aptikimai kovo mén. ($n = 14$), juoda spalva – aptikimai balandžio mén. ($n = 13$), žalia spalva – aptikimai gegužės mén. ($n = 6$), raudona spalva – aptikimai birželio mén. ($n = 4$).

4 pav. Didžiųjų baltujų garnių aptikimų vietos (be aptikimų Lietuvoje) (spalio–vasario mén. antraisiais jų gyvenimo metais dvejų kalendorinių metų spalio–gruodžio mén. ir tręjų kalendorinių metų sausio–vasario mén. ($n = 69$)) – juoda spalva, aptikimai per tą patį laikotarpi (spalio–vasario mén. ($n = 60$)) visų vyresnių individų – mėlyna spalva.

Pastabos dėl 2, 3 ir 4 pav., kuriuose pateikiama paukščių aptikimo vietų žemėlapiai. 1) Žemėlapiuose nemažai atvejų, kai skirtingi paukščiai buvo stebėti toje pačioje arba labai artimose vietose, todėl neretai viena žymė žemėlapyje reiškia ir daugiau nei vieno individu aptikimą. 2) Jeigu per kalendorinių mėnesių toje pačioje arba labai artimose vietose (iki 5 km atstumu) tas pats individus stebėtas daugiau nei vieną kartą, tai vertinamas tik vienas to individu aptikimas toje vietoje.

Vokietijoje žiemojantys didieji baltieji garniai © Matthias Haupt

2023-03-09 Vokietijoje.

Žieduotas 2021-05-30 Alaušo ež., Utenos r.

© Meinolf Ottensmann

Aptikimai pirmaisiais metais po žiedavimo kovo–birželio mén.

Šiuo laikotarpiu Lietuvoje aptikta 10 paukščių (kovo mén. 1, balandžio mén. 2, gegužės mén. 7). Galima spėti, kad dauguma jų yra sugrįžę iš žiemaviečių, nors neatmestina, kad vienas kitas gali būti ir čia peržiemojės individus. Kita vertus, kovo–gegužės mén. dar nemažai jų aptikta žiemojimo areale, t. y. ten, kur jie aptinkami spalio–vasario mén. Kovo–gegužės mén. jų aptikimų ne Lietuvoje atstumų ir azimutų vidurkiai (atitinkamai pagal mén.) yra 1291, 1254 ir 1550 km, 251°, 254° ir 292°. Birželio mén. Lietuvoje neužfiksuota nė vieno aptikimo, o po vieną individą aptikta Belgijoje, Latvijoje, Suomijoje, Švedijoje ir Vokietijoje (3 pav.).

Akivaizdu, kad šiuo laikotarpiu nemažai šio amžiaus individų sugrįžta į išperėjimo vietas arba netoli

jų. Taip pat aišku, kad nemažai jų lieka žiemojimo areale. Suomijoje ir Švedijoje aptikti paukščiai gali būti tiek ten po žiemojimo nuskridę, tiek ten žiemoję individai.

Aptikimai antraisiais ir vėlesniais metais po žiedavimo

Šioje grupėje tiek aptiktą paukščių, tiek aptikimų skaičius yra gerokai mažesnis nei paukščių, kurie aptikti žiedavimo metais ir iki kitų metų birželio 30 d. (pirmų amžiaus metų cikle), todėl ją dar „smulkinti“ atskiriant visus aptikimus antrą amžiaus metų cikle (nuo vienų metų po žiedavimo iki kitų metų birželio 30 d.) ir vėliau (visi po antrą amžiaus metų ciklo) netikslinga. Taigi šie duomenys apžvelgiami bendrai.

Aptikimai antraisiais ir vėlesniais metais po žiedavimo liepos–rugpjėjo mén.

Liepos mén. žinomi tik 7 aptikimai, iš kurių du Lietuvoje. Dar 2 Suomijoje (575 ir 701 km) ir po vieną Latvijoje (110 km), Belgijoje (1594 km) ir net Ispanijoje (2619 km). Du pastarieji – žiemojimo areale. Ar jie ten liko po žiemojimo, ar į ten nuskrido vėl, neaišku.

Rugpjūčio mén. aptikimų ženkliai daugiau – 17. Kaip ir liepos mén., du aptikti Lietuvoje, bet ne tie patys individai, kurie buvo aptikti liepą. Kiti individai rugpjūtį aptikti Suomijoje (1), Švedijoje (3), Lenkijoje (3), Vokietijoje (4), Prancūzijoje (2) ir Nyderlanduose bei Belgijoje (po 1).

Rugpjūčio mén. aptikimų ženkliai daugiau – 36. Vienas Lietuvoje, o kiti net 11 Europos valstybių, t. y. jau ganėtinai didelėje žemyno teritorijoje – Nyderlanduose (8), Vokietijoje (7), Lenkijoje (5), Latvijoje (4), Suomijoje, Švedijoje, Danijoje ir Jungtinėje Karalystėje (po 2), Estijoje, Čekijoje ir Belgijoje (po 1).

2021-04-10 Lietuvoje toje pačioje kolonijoje, kur buvo išperėtas ir žieduotas, o dabar jau pats neša medžiagą lizdui krauti. Žieduotas 2018-06-02 Alaušo ež., Utenos r. © Marius Čepulis

Antrą amžiaus metų cikle ir jau po antrų metų amžiaus ciklo paukščių aptikta po lygai (po 30). Aki-vaizdu, kad šiuo laikotarpiu gana daug jų aptinkama žiemojimo areale arba pakelui iš jų. Kiek iš jų yra vėl migruojantys iš žiemavietes ar jau jose, o kiek yra ten praleidusių šį laikotarpį ar bent jo dalį po ankstesnio jų amžiaus ciklo metų, neaišku.

Aptikimai antraisiais ir vėlesniais metais po žiedavimo spalio–vasario mén.

Šiuo laikotarpiu žinomi 95 šios amžiaus grupės individų 133 aptikimai. Iš 59 individų 72 aptikimai antrų amžiaus metų cikle ir 60 individų 61 aptikimas vėliau. Lietuvoje žinomi 4 individų 4 aptikimai. Visi kiti aptikimai 9 valstybėse: Vokietijoje (49 individai / 55 aptikimai), Nyderlanduose (14 / 21), Lenkijoje (14 / 18), Prancūzijoje (10 / 19), Belgijoje (3 / 7), Čekijoje (3 / 3), Danijoje (2 / 2), Jungtinėje Karalystėje (1 / 3), Švedijoje (1).

Analizuojant šių dviejų amžiaus grupių paukščių aptikimus atskirai, paaškėja, kad vyresnių individų (po antrų metų amžiaus ciklo) atstumų nuo žiedavimo iki aptikimo vietas vidurkis kiek didesnis (69 km),

aptikimo vietų koordinacijų vidurkis šiek tiek iš pietus ($0,88^\circ$) ir į vakarus ($0,19^\circ$), o krypties nuo žiedavimo vietas į aptikimo vietą (azimuto) vidurkis šiek tiek (6°) labiau iš pietus nei antrų metų amžiaus ciklo individų. Šie skirtumai patenka į paklaidų ribas, todėl nėra reikšmingi.

Aptikimai antraisiais ir vėlesniais metais po žiedavimo kovo–birželio mén.

Šioje grupėje užfiksuoti 19 individų 24 aptikimo atvejai. Iš jų 9 individai aptikti antrų amžiaus metų cikle ir 10 – vėliau. Kovo mén. žinoma 9 individų 10 aptikimų. Visi jie aptikti už Lietuvos ribų – Prancūzijoje, Vokietijoje ir Švedijoje (po 2), Baltarusijoje, Danijoje, Lenkijoje ir Nyderlanduose (po 1). Balandžio mén. taip pat 9 individų 10 aptikimų. Iš jų 4 Lietuvoje, kiti Belgijoje ir Švedijoje (po 2), Estijoje ir Danijoje (po 1). Gegužės mén. aptikta po vieną Lietuvoje ir Ispanijoje, o birželio mén. taip pat po vieną Lietuvoje ir Latvijoje.

Kai kurie kovo mén. dar žiemojimo areale aptikti individai tikriausiai buvo dar neišskridę, bet kai kurie galėjo būti ten pasilikę ir veisimosi laikotarpiui. Kai

2021-05-11 Prancūzijoje. Žieduotas 2020-05-31 Luodžio ež., Zarasų r.
© Geert De Clerq

kurie net labai toli nuo kilmės vietas. Pvz., vienas jau vėliau nei antrą amžiaus metų cikle Ispanijoje aptiktas gegužės 10 d. ir liepos 18 d., tiesa, ne taip pačiais metais, 2619 ir 2229 km atstumu nuo žiedavimo vietas. Galbūt tai veisimuisi likęs individus, bet tai gali būti nulemta ir kitų priežascių, pvz., paukščio fitinės būklės.

APIBENDRINIMAS

Didiesiems baltiesiems garniamams būdingos priesmigracinių klajonės. Pirmamečiai paukščiai žiemaviečių kryptimi neabejotinai pradeda traukti jau rugpjūčio mėn. Migracija vyksta sparčiai – nuo spalio mėn. absoliuti dauguma jų jau būna žiemavietėse. Svarbiausias žiemaviečių arealas yra Vidurio Europa (Lenkija, Vokietija) ir Vakarų Europa (Belgija, Nyderlandai, Prancūzija). Žiemoja (negausiai) ir Danijoje, Čekijoje, Ispanijoje, Jungtinėje Karalystėje, Pietų Švedijoje ir net Suomijoje. Pavieniai vietinės populiacijos individai lieka žiemoti ir Lietuvoje. Pirmamečių ir vyresnių paukščių žiemojimo arealas daugiau mažiau sutampa, bet dėl dar nedidelio aptikimų skaičiaus po-

antrų metų ciklo šis teiginys gali ir neatitikti tikrovės. Tiksliai atsakyti bus galima tik ateityje, susikaupus daugiau duomenų ir atlikus išsamią jų analizę.

Pagal žieduotų didžiųjų baltujų garnių aptikimų duomenis aišku, kad šiemas paukščiams būdingas žiemojimo vietų pastovumas. Toje pačioje arba artimoje vietovėje, kur žinomas pirmas konkretaus individu žiemojimo atvejis, aptikimas iš eilės ar ne iš eilės po metų (dvejų, trejų) patvirtintas net 21 individuo atveju (pvz., žinomas vieno individu žiemojimas tiksliai toje pačioje Jungtinės Karalystės vietoje keturias žiemas iš eilės), o atvejų, kai konkretus individus kitą žiemojimo laikotarpių aptiktas ne pirmoje žiemojimo vietoje ir net ne artimoje jai vietoje, žinomi tik du.

Kiek dažna dispersija, kai paukščiai perėjimui išskuria ne savo išperejimo vietose. Dėl nedidelio žieduotų individų žinomų aptikimų skaičiaus sunku tiksliai pasakyti, bet tai tikrai būdinga. Negana to, dispersijos atstumas gali būti net didesnis nei 1000 km. Vienas 2019 m. žieduotas individus 2022-07-18, t. y. ketvirtuju savo amžiaus metų pradžioje, aptiktas Ispa-

2021-11-06 Nyderlanduose. Didieji baltieji garniai neretai, ypač ne veisimosi laikotarpiu, maitinasi pievose ir net dirbamuoje laukuose, kur sulesta daug pelinių graužikų. Žieduotas 2019-05-25 Alaušo ež., Utenos r. © Hans Nuyts

nijoje. Gal jis jau buvo tais metais į ten nuskridęs, bet Ispanijoje aptiktas ir 2024-05-10. Atstumas daugiau nei 2000 km. Ši ypatybė gali turėti įtakos tokiam sparčiam didžiujų baltujų garnių išplitimui.

Filopatrijos (paukščių sugrįžimas į išperejimo vietas) mastui įvertinti dar trūksta duomenų, bet tai, kad šiek tiek didžiujų baltujų garnių tikrai sugrįžta į išperejimo vietas, yra neabejotina, nes galima patvirtinti žieduotų individų aptikimais.

Toliausiai nuo žiedavimo vietas Lietuvoje žieduotas individas aptiktas už 2769 km Ispanijoje. Tolimiausiai aptikimai pietuose ir vakaruose (ne to paties individu) taip pat Ispanijoje, atitinkamai $39^{\circ}44'43''$ š. pl. ir $5^{\circ}51'19''$ v. ilg. Toliausias aptikimas į šiaurę buvo Suomijoje $61^{\circ}33'25''$ š. pl., o toliausias į rytus – Rusijos Leningrado srityje $30^{\circ}35'51''$ r. ilg. Ilgiausias laiko tarpas nuo žiedavimo iki aptikimo yra vieno iš dvių pirmųjų 2016 m. Ventės rage V. Eigirdo žieduotų didžiujų baltujų garnių aptikimas Vokietijoje praėjus 6 m. ir 18 d. (2 209 d.) po žiedavimo. Paukštis buvo aptiktas negyvas.

2023-03-13 Vokietijoje.
Žieduotas 2022-06-02 Alaušo ež., Utenos r.
© Herald Ihnen

2023-08-27 Vokietijoje „kompanijoje“ su pilkuoju garniu ir juoduoju gandru. Žieduotas 2019-05-25 Alaušo ež., Utenos r. © Fabrice Croset

2021-04-27 Prancūzijoje.
Žieduotas 2019-05-25 Alaušo ež., Utenos r.
© Geert De Clerq

PADĖKA

Dėkoju Daivai ir Dariui Norkūnams, kurie buvo ne tik didžiujų baltujų garnių ženklinimo spalviniais žiedais Lietuvoje iniciatoriai, patys juos žiedavo, bet ir kiekvienais metais organizavo žiedavimą abiejose kolonijose Alaušo ir Luodžio ež., būrė tam tikslui žieduotojų komandas. Atskirais metais šiuos paukščius taip pat žiedavo Gediminas ir Vytautas Eigirdai, Raimondas Karpavičius, Julius ir Rasa Morkūnai, Antanas Petraska. Dėkoju jiems visiems, be kurių nelengvo triūso kartais iki juosmens vandenye maknojant po

nendryną nebūtų buvę ir šiam straipsniui parašyti reikalingų duomenų.

Ačiū bendradarbiams Danguolei Kvedarienei ir Kristinai Valinčienei, skaitmenizavusioms didžiujų baltujų garnių žiedavimo bei aptikimo duomenis, ir visiems kitiems, pranešusiems apie žieduotų individų aptikimus tiek Lietuvoje, tiek užsienyje, siuntusiems tą paukščių aptikimus patvirtinančias nuotraukas.

GREAT WHITE EGRETS IN LITHUANIA, RINGING DATA

Ričardas PATAPAVIČIUS

Summary. The first two Great White Egrets were ringed in Lithuania in 2016 with a further 1909 (1903 nestlings and six adults) ringed in the period 2017-2022. In addition to the metal ring, the majority of them (1707 chicks and 4 adults) have also been fitted with white plastic (reading) rings and four symbols in black. The first symbol is always a letter "P", while the second symbol is either a number or a letter and the last two are always numbers.

A total of 578 controls (mostly resightings, 94.9%) involving 275 birds were received up to the end of June 2024. In addition to 42 controls involving 38 birds in Lithuania, birds have been encountered in a further 16 European countries: Belarus (2 controls/2 birds), Belgium (36/12), the Czech Republic (5/5), Denmark (12/6), Estonia (6/6), Finland (12/8), France (65/18), Germany (168/113), Latvia (12/12), the Netherlands (120/47), Poland (58/35), Russia (Leningrad region) (1/1), Slovakia (2/2), Spain (8/3), Sweden (21/13) and the United Kingdom (8/2).

The majority of birds reach their wintering grounds in October with the main wintering region being Central Europe (Poland and Germany) and Western Europe (Belgium, France and the Netherlands). A small number also winter in Spain, the United Kingdom, the Czech Republic, Denmark, southern Sweden and even Finland. Some also winter in the three Baltic States (Estonia, Latvia and Lithuania).

The longest recorded distance between ringing place and the place where the bird was encountered is 2769 km (Spain). The northernmost recovery is in Finland (61°33'25" N), the easternmost is in the Leningrad area of Russia (30°35'51" E), the southernmost is in Spain (39°44'43" N) and the westernmost is of another bird also in Spain (5°51'19" W).

© Eugenijus Drobėlis

LAPLANDINIŲ PELĖDŲ PAIEŠKA 2024 M.

Eugenijus DROBELIS

Norint įvertinti Dainavos girioje plintančių laplandinių pelėdų išsamesnį gausumą, 2024 m. jų paieškos atliktos daugiau kaip 160 km² teritorijoje. Atmetus sausus vientisus pušynus ir žemaūgėmis pušaitėmis apaugusias aukštapelkes, teko apžiūrėti virš 90 km² užmirkusių, pelkinių ir sausesnių apypelkių miškų. Gelbėjo ilgametis įdirbis ir sukaupta patirtis.

Buvo surasti nauji ir patikrinti jau žinomi 37 plėšriųjų paukščių bei aplisti juodujų gandrų lizdai. Penkiuose iš jų įsitikinti laplandinės pelėdos. Keturiais atvejais jos apsigyveno suopiu sukrautuose, bet jų nenaujodojamuose lizduose, o penktoji pora pasirinko žmogaus rankomis suręstą lizdą. Beje, tai jau antrasis šių pelėdų perėjimo atvejis tokiam lizde. Dvi pelėdų poros apsigyveno tuose pačiuose lizduose kaip ir 2023 m. Įdomu pažymeti, kad viename iš šių lizdų laplandinės pelėdės jauniklius sėkmingai išaugino jau ketvirtą kartą. Likusios trys poros apgyvendino naujus būstus. Iki šiol manyta, kad tokiomis stambioms pelėdėms reikalinga didelė gyvenama teritorija, bet šiais metais rastos dvi laplandinių pelėdų poros buvo įsitikūrusios vos už 0,7 km viena nuo kitos. Pelėdų lizdai buvo įrengti brandžiuose įvairios rūsinės sudėties medynuose. Dvi

lizdavietės aptiktos mėlyniniuose pušynuose ties stambniais pelkiniais masyvais. Kitos dvi perėjimo vietos rastos šlapiuose juodalksnynuose, o dar viena – pelkyne išskylančios senomis pušimis apaugusios salos pakraštyje. Dviem atvejais lizdai pasirinktos pušys, o kiti būstai buvo sukrauti juodalksnynje, eglėje ir berže. Lizardai įrengti 12–24 (16,4) m aukštyje.

Pastebėta, kad šiais metais pelėdų veisimosi sezona prasidėjo anksciau negu įprastai. Tikriausiai tai lémė ankstyvas ir šiltas pavasaris. Vaizdo kamera (www.ornitostogos) viename iš lizdų buvo nustatyta tikslios kiaušinių dejimo ir jauniklių vystymosi datos. Pirmasis kiaušinis détyje buvo sudėtas kovo 26 d. Kovo 28 d. gūžtoje jau buvo 2 kiaušiniai, kovo 30 d. – 3 kiaušiniai, o balandžio 5 d. pastebėti net 5 kiaušiniai. Balandžio 26 d. vienas po kito išsirito 2 jaunik-

© Eugenijus Drobeliš

liai. Trečias jauniklis išsirito gegužės 1 d, o ketvirtas – gegužės 4 d. Šis mažylis neišgyveno, nes visą grobį prarydavo vyresni pelėdžiukai. Iš bado nugašusį jauniklį patelė gegužės 7 d. sušėrė vyresniems paukšteliams. Vos tokia pati lemtis neišliko ir trečiojo pagal amžių jauniklio. Čia ir išryškėja pelkinių buveinių, kur veisiasi vandeniniai pelėnai, svarba sekmingam laplandinių pelėdų veisimuisi. Skirtumas tarp pirmų ir paskutinių išsiritusių jauniklių būna savaitė ir daugiau. Kai ritasi paskutinis jauniklis, pirmieji jau sugeba prarysti nesusmulkintus kirstukus ar mažesnius pelėnus. Šiuo metu trečią jaunelį gali išgelbėti tik parnešami vandeniniai pelėnai. Tokių stambiu gyvūnu vyresni pelėdžiukai neįstengia iš karto prarysti. Patelė priversta draskyti grobį ir po kąsnelį maitinti jauniklius. Tokiu atveju vienas kitas mėsos gabalėlis atitenka ir mažiausiajam. Stingant tokio medžioklės grobio, trečiam jaunikliui nedaug galimių išgyventi. Mažyliai tas kritinis laikotarpis trunka keletą dienų, kol galiausiai ir jis pajégia prarysti tėvų atskraidintą gyvį.

Detaliausiai stebėtos vados vyriausias jauniklis lizdą paliko ir ant aplinkinių šakų užsiropštę gegužės 22 d. Vėliau jis vis grįždavo į gūžtą. Gegužės 24 d. ant šakų išlipo ir antrasis. Tuo metu vyriausiasis galutinai paliko lizdą ir iškūrė ant šakos už 5 m nuo gimto būsto. Trečias jaunelis siekė patelės parnešto grobio ir iškrito iš lizdo. Jis driojo iš 12 m aukščio ant mėlynų paklotų.

Toks reiškinys nėra retas, nes ir praėjusiais metais iš gūžtos iškrito 2 jaunikliai, kurie tėvų ir toliau maitinami sekmingai išaugo. Paskutinį kartą aprašomos šeimos jauniklis stebėtas birželio 1 d., iškorės aukštai ant palinkusio beržo maždaug už 400 m nuo lizdo.

Kiti keturi laplandinių pelėdų užimti lizdai buvo patikrinti gegužės 26 d. Pirmosios poros jaunikliai lizdą jau buvo palikę. Vienas iš pelėdžiukų tupėjo už 10 m, o antrasis – už 50 m nuo gūžtos aukštų juodalksnų lajose. Antrosios poros du jaunikliai dar vis tupėjo tame pačiame medyje ant šakų neaukštai virš lizdo. Trečiosios poros du jaunikliai buvo išsiropštę į gretimas pušis už 60–70 m nuo lizdo. Ketvirtosios poros trys jaunikliai tebetupėjo lizde, bet jie augumu prilygo lizdus apleidusiems kitų vadų jaunikliams. Tad visuose penkiuose lizduose išaugo net 12 jaunujų laplandinių pelėdų. Liepos 4 d. pavyko aptikti šeštos dar nežinomas poros jau gerai skraidantį jauniklį. Tad 2024 m. naujas laplandinių pelėdų derlius buvo 13–15 išaugusių jauniklių. Tačiau tai tikriausiai negalutinis skaičius, nes vienam neįmanoma aprépti ir detaliai „iškrēsti“ visos Dainavos girios. Laplandinės pelėdos akivaizdžiai plinta mūsų krašte. Tačiau kur pranešimai iš kitų Lietuvos vietų, ypač iš Rytų Lietuvos, kur sočiai ornitologai ir laplandinėms pelėdoms tinkamų buveinių? Juo labiau kad tame paribyje Baltarusijoje laplandinės pelėdos gyvena jau nuo seno.

Ornitofaunistiniai stebėjimai Lietuvoje 2024 m. vasarą

Parengė Saulius KARALIUS

Ši 2024 m. vasarą pastebėtų paukščių suvestinė parengta pagal Lietuvos ornitofaunistinės komisijos (LOFK) sudarytą paukščių sąrašą. Pateikiama tik konkreti informacija – paukščio rūšis (porūšis), stebėjimo data ir vieta, stebėtų paukščių skaičius, kai kurių atvejais – ir jų lytis bei amžius.

Kai kurių rūsių paukščių stebėjimams reikia pildyti specialią LOFK ankstą. Ją rasite www.birdlife.lt/index.php/lofk/ (lietuvių ir anglų kalbomis).

Informaciją, apie kokias paukščių rūsių ir kokiu laikotarpiu LOFK renka stebėjimus, rasite <http://www.birdlife.lt/index.php/lofk/lt-pauksciai/>.

Kuoduotas dančiasnapis (*Lophodytes cucullatus*). Pervalka, Kuršių marių, 2024-07-07 © Samanta Glemžienė

Kiekvieno stebėjimo pabaigoje skliausteliuose įrašyta stebėtojo (-ų) pavardė (-ės), taip išsaugoma konkretaus atvejo stebėtojo autorystė.

Sutrumpinimai:

[VS] – vėlyvas stebėjimas;

[AS] – ankstyvas stebėjimas;

[15] – kelintą šios rūšies registracija Lietuvoje;

[DB] – didelis būrys.

BALTASKRUOSTĖ BERNIKLĖ (*Branta leucopsis*)

2024-06-14 trys suaugę paukščiai stebėti Alsos žuv. tvenk., Raseinių r. (A. Raudonius).

KANADINĖ BERNIKLĖ (*Branta canadensis*)

2024-06-29 vienas paukštis stebėtas Preiloje (P. Ignatavičius, E. Ignataviciutė, J. Klimaitė), ten pat stebėta 07-03 (A. Piečiukaitis) ir 08-27 (L. Dvylys).

BALTAKAKTĖ ŽĀSIS (*Anser albifrons*)

2024-06-14 suaugęs paukštis Kaplių žuv. tvenk., Kėdainių r. (A. Raudonius), 07-15 viena užlietoje pievoje Degaičiuose, Telšių r. (A. Čerkauskas).

ŽELMENINĖ ŽĀSIS (*Anser fabalis*)

2024-06-09 viena Nemune prie Jurbarko (S. Medžionis).

TUNDRINĖ ŽĀSIS (*Anser serrirostris*)

2024-07-06 vienas paukštis stebėtas Kazlų Rūdos sav. prie Bebruliškės tvenk. (R. Jusevičienė), ten pat stebėta 07-24 (L. Dvylys).

MANDARININĖ ANTIS (*Aix galericulata*)

2024-07-06 patelė Arnionių žuv. Tvenk., Molėtų r. (A. Čerkauskas), 07-17 vienas paukštis stebėtas Palangos miesto botanikos parke (R. Jusevičienė), 08-31 patelė vis dar laikosi viename iš Palangos parko tvenkiniu (L. Dvylys).

JUODOJI ANTIS (*Melanitta nigra*)

2024-08-13 po du paukščius praskrido į pietus jūroje ties Klaipėdos uosto vartais ir ties Alksnyne, 08-14 jūroje ties Pervalka ir šiauriau daug kur stebėti plaukiojantys ir retkarčiais praskrendantys būreliai ir pavieniai paukščiai, 08-16 šeši paukščiai (3+3) ryte praskrido į pietus jūroje ties Klaipėdos uosto vartais (A. Šimkus).

čiaisiais praskrendantys būreliai ir pavieniai paukščiai, 08-16 penki paukščiai (2+3) ryte praskrido į pietus jūroje ties Klaipėdos uosto vartais, 08-14 jūroje ties Pervalka ir šiauriau daug kur stebėti plaukiojantys ir retkarčiais praskrendantys būreliai ir pavieniai paukščiai, 08-16 šeši paukščiai (3+3) ryte praskrido į pietus jūroje ties Klaipėdos uosto vartais (A. Šimkus).

NUODĖGULĖ (*Melanitta fusca*)

2024-08-13 trys paukščiai ryte praskrido į pietus jūroje ties Klaipėdos uosto vartais, 08-14 jūroje ties Pervalka ir šiauriau daug kur stebėti plaukiojantys ir retkarčiais praskrendantys būreliai ir pavieniai paukščiai, 08-16 šeši paukščiai (3+3) ryte praskrido į pietus jūroje ties Klaipėdos uosto vartais (A. Šimkus).

Želmeninė žasis (*Anser fabalis*).

Nemunas ties Jurbarku, 2024-06-09 © Saulius Medžionis

Mažasis baublys (Ixobrychus minutus). Buivydžiškės, Vilniaus r., 2024-06-15 © Rokas Mizeikis

URVINĖ ANTIS (*Tadorna tadorna*)

2024-08-10 vienas individuas pievos baloje ties Naujasodžiu, Ukmergės r. (D. Mikšys).

RUDĖ (*Aythya nyroca*)

2024-07-24 patinas poilsio apdaru Čivylių tvenk., Rokiškio r., 08-20 ten pat stebėta pora, 08-21 patinas Arnioniužuv. tvenk., Moletų r. (A. Čerkauskas).

MAŽASIS DANČIASNAPIS (*Mergellus albellus*)

2024-07-24 dvi kartu besilaikančios patelės Čivylių tvenk., Rokiškio r., 08-20 šeios patelės Čivylių tvenk., Rokiškio r. (A. Čerkauskas).

KUODUOTASIS DANČIASNAPIS (*Lophodytes cucullatus*)

2024-07-07 jaunas žieduotas patinukas stebėtas mariose ties Preila. E kategorija. Pirmas stebėjimas Lietuvoje (S. Glemžienė).

RAGUOTASIS KRAGAS (*Podiceps auritus*)

2024-06-06 Viešinto ež., Anykščių r., stebėta pora, laikėsi su neperinčiu ausuotujų kragų būreliu. Birželio 8 ir 9 d. neaptiki (A. Šimkus), 06-11 vienas Čivylių tvenk., Rokiškio r. (A. Čerkauskas), 07-07 vienas paukštis stebėtas Gabšių tvenk., Raseinių r. (L. Dvylis).

JUODAKAKLIS NARAS (*Gavia arctica*)

2024-08-04 vienas paukštis jūroje ties Juodkrante (K. Klimaitė).

MAŽASIS BAUBLYS (*Ixobrychus minutus*)

2024-06-04 stebėtas Marijampolės marių parke. Toje pačioje vietoje rūsiai stebėta ir prieš 2-3 metus (L. Klevinskas), 06-07 girdėtas patinėlio balsas vieno iš Kalvarijos tvenkiniai pakrantėje, Kalvarijos sav. (I. Šalaševičius), stebėtas Žuvintė (D. Stepanovas), 06-08 praskrido virš Dauniškio ež. Utenoje. Pernai čia ilgokai girdėjos i jo balsas (R. Kaunietis), 06-09 patinas lojo Alvito ež., Vilkaviškio r. (A. Raudonius), 06-15 girdėtas lojantis Gargždų karjeruose (R. Alšauskas), patelė Juodės I tvenk., Širvintų r. (D. Norkus), patinas stebėtas skrendantis Drąseikių karjere, Kauno r. (K. Valinčienė), 06-18 patinas Valinsko tvenk., Marijampolio k., Vilniaus r. (E. Sukackienė), 06-24 vienas lojantis patinas girdėtas Verdulių karjeruose, kitas matytas perskrendantis tarp nendrynu Arimaičių ež. įlankoje ties Velžiais, Radviliškio r. (A. Šimkus), 07-06 šią vasarą stebėtas jau 3 kartus Nevėžio upėje ties Pajuoščiu, Panevėžio r. (B. Vaičiūnas), 07-09 vienas praskrido Ketvergių karjere, Klaipėdos r. (R. Alšauskas), 07-12 stebėtas Kniaupo il., Šilutės r. (K. Lenko, U. Kuzminskaitė), 07-15 vienas Balsių karjere, Šilalės r. (S. Medžionis), 07-18 pora stebėta Balsupių tvenk., Marijampolės r. (R. Jusevičienė), 07-20 patinas Vaitiekūnų tvenk. pakrantėje, Radviliškio r. (M. Kazlauskas).

Stepinis suopis (*Buteo rufinus*). Obelių k. apylinkės, Rokiškio r., 2024-08-12 © Kestutis Kadūnas

MAŽASIS BALTASIS GARNYS (*Egretta garzetta*)

2024-06-14 vieną paukštį stebėtas Alsos žuv. tvenk., Raseinių r. (A. Raudonius) [17].

PAPRSTASIS FAZANAS (*Phasianus colchicus*)

2024-07-20 patinas stebėtas šalia kelio važiuojant į Trakus nuo Vievio pusės (G. Mikšytė).

STEPINIS SUOPIS (*Buteo rufinus*)

2024-08-12 vienas paukštis ties Zarinkiškio k., Rokiškio r. (K. Kadūnas) [21].

JAVINÉ LINGÉ (*Circus cyaneus*)

2024-08-01 patinas šalia kelio Šilutė–Tauragė, netoli Vainuto (L. Galatiltė), 08-06 vienas ties Šventininkais, Trakų r. (D. Stepanovas), 08-07 antrametis patinas stebėtas laukoose netoli Surdegio, Anykščių r. (A. Šimkus), 08-09 patinas skrido netoli Šventininkų k., Vilniaus r., 08-13 patinas medžiojo laukoose netoli Tautkūnų, Panevėžio r. (R. Akstinas), 08-20 patinas ties Strėliškiais, Biržų r. (B. Maldiniunė), 08-26 suaugęs patinas praskrido netoli Raubonių, Pasvalio r. (A. Naudžius), 08-29 patinas medžiojo laukoose netoli Džiugų k., Anykščių r. (R. Akstinas), 08-30 patinas medžiojo laukoose šalia Naujasodžio, Anykščių r. (A. Šimkus), patinas medžiojo laukoose šalia Girelės miško, Pasvalio r. (J. Mulevičius), 08-31 patinas medžiojo laukoose netoli Varšaukos k., Panevėžio r. (R. Akstinas).

STEPINĘ LINGĘ (*Circus macrourus*)

2024-08-23 patinas stebėtas Paluknio pievose, Trakų r. (L. ir M. Šniaukštės), 08-30 antrametis patinas matytas skrendantis pietų kryptimi netoli Jurgeniškių, Pasvalio r. (A. Naudžius).

BAUDONKOJIS SAKALAS (*Falco vespertinus*)

2024-07-11 antrametis patinukas virš Kalnėnų Vilniuje (R. Karpavičius), 08-18 pirmmetis paukštis ant elektros laidų ties Kaplių tvenk., Kėdainių r. (S. Karalius), 08-20 du paukščiai ant laidų stebėti prie Žieveliškių, Jonavos r. (A. Raudonius), suaugus patinas ir jauniklis Šventininkų laukoose, Trakų r. (T. Povilauskas), jaunas paukštis Žiemkelio pievose, Kauno r. (L. Dvylys), 08-22 jaunas paukštis stebėtas Želvos seniūnijoje, Ukmergės r., kelyje Želva-Balninkai (D. Stalauskienė), 3 suaugusios patelės ir 6 jauni paukščiai Paluknio pievose (D. Stepanovas), pirmametis paukštis tupėjo ant elektros laidų tarp Medinės ir Vidugirių, Anykščių r., 08-23 pirmametis tarp Viešintų ir Neimerių, Anykščių r. (A. Šimkus), 08-24 trys paukščiai Paluknio pievose ir vienas prie Šventininkų karjero, Trakų r. (A. Petraška), 08-25 suaugęs patinas ir 1 jauniklis ties Veriškemis, Vilniaus r. (E. Komar), pirmametis paukštis ant elektros laidų ties Paražė, Palanga (K. Kiesewetter), 2 pirmamečiai paukščiai medžiojo nuo elektros laidų laukoose tarp Viešintų ir Jurgiškio, Anykščių r. (A. Šimkus), 08-26 Pakruojo r., ties Palaišmeniu, pirmametis paukštis ant elektros laidų (A. Čerkauskas), pirma-

Raudonkojis sakalas (*Falco vespertinus*).
Nemuno delta, 2024-08-30 © Rokas Mizeikis

metis paukštis medžiojo ties Jačioniais, Ukmurgės r. (R. Akstinas), 08-28 trys jauni paukščiai stebeti Paluknio pievose (A. Piečiukaitis), 08-28 suauges patinas ir pirmametis paukštis ant elektros laidų ties Palanga (S. Karalius), 2 pirmamečiai paukščiai ant elektros laidų netoli Naujamiesčio, Panevėžio r. (A. Naudžius, V. Stirkė), 08-30 patelė medžiojo virš Skirpstos kotos netoli Pervalkos (L. Dvylės), suauges patinas ir 2 pirmamečiai stebeti prie Nakiškių k., Pasvalio r. (J. Mulevičius), jaunas paukštis ties Mitkūnais, Joniškio r. (A. Petraška), 9 paukščiai matyti Kintų apylinkėse, Šilutės r. (R. Mižeikis), 3 paukščiai stebeti Paluknio pievose (P. Miliauskas), 08-31 pirmametis paukštis stebetas šalia Krinčino k., Pasvalio r., suaugusi patelė šalia Meškalaukio k. Pasvalio r. (J. Mulevičius), jauniklis medžiojo laukuose šalia Beržytės k., Panevėžio r. (R. Akstinas).

STARTSAKALIS (*Falco columbarius*)

2024-08-30 vienas ties Dvareliškiais, Joniškio r. (A. Petraška).

VIDUTINĖ KUOLINGA (*Numenius phaeopus*)

2024-07-04 Telšių r., laukuose ties Galaičiais, maitinosi 13 ind. būrelis (A. Čerkauskas), 3 paukščiai skraidydami klykavo Aukštumalos aukštapelkėje prie ežeriukų (V. Jusys), 07-13 viena kuolina praskrido į vakarus prie Gudelių ež., Šiaulių r. (A. Šimkus), 07-18 vienos individus stebetas baloje prie Palangos (R. Alšauskas).

AVOCETĖ (*Recurvirostra avosetta*)

2024-06-24 viena baloje kelyje Palanga–Klaipėda (T. Žibūda), 06-25 vienas individus praskrido Ventės rage (L. Izotova, V. Lepėška).

MORNELIS (*Charadrius morinellus*)

2024-08-28 praskrendančio paukščio balsas girdėtas virš laukų netoli Vinkšnėnų, Panevėžio r. (A. Naudžius, V. Stirkė).

KŪDRINIS TILVIKAS (*Tringa stagnatilis*)

2024-06-10 vienas paukštis Birvėtos tvenk., Ignalinos r. (A. Čerkauskas), 07-20 du šiųmetinukai Šventininkų karjere, Trakų r. (T. Povilauskas).

SMILTINUKAS (*Calidris alba*)

2024-06-08 vienas Alsos tvenk., Raseinių r. (V. ir V. Laukžemai).

ISLANDINIS BĒGIKAS (*Calidris canutus*)

2024-08-17 du pirmamečiai paukščiai su kitais tilvikais maitinosi prie laukų balos šalia Daujočių, Šiaulių r. (A. Šimkus).

JŪRINIS KIRLIKAS (*Charadrius hiaticula*)

2024-07-09 vienas baigiančioje išdžiūti Bitniškių rapsų lauko baloje, Biržų r. (B. Maldūnienė).

APVALIASNAPIS PLAUKIKAS (*Phalaropus lobatus*)

2024-06-14 panašu, kad tas pats paukštis, stebėtas ge-
gužę, vis dar laikosi Alsos žuv. tvenk. (A. Raudonius), 07-07
baloje, važiuojant nuo Palangos link Klaipėdos, stebėtas vie-
nas paukštis (A. Aleliūnas).

SMAILIAUODEGIS PLĖŠIKAS (*Stercorarius parasiticus*)

2024-08-14 nesubrendęs šviesios formos paukštis skraidė
arti kranto pajūryje piečiau Alksnynės, 08-16 šviesios formos
nesubrendęs paukštis puldinėjo kirus jūroje ties Klaipėdos
uosto vartais (A. Šimkus), 08-25 du paukščiai (1 šviesios ir
1 tamsios formos) atakavo rudagalvius kirus ir upines žuvėd-
ras jūroje šiauriau Juodkrantės, 08-27 vienas tamsios formos
paukštis vaikesi su jūršarkėmis pajūryje piečiau Juodkrantės,
08-28 vienas paukštis nuskrido pajūriu į pietus piečiau Juod-
krantės (L. Dvylės).

PLĖŠRIJOJI ŽUVĖDRA (*Hydroprogne caspia*)

2024-06-10 Birvėtos tvenk., Ignalinos r., rudagalvių
kirų kolonijoje 2 paukščiai (tikėtina, pora), 06-21 viena Ar-
nionių žuv. tvenk., Molėtų r. (A. Čerkauskas), 06-24 dvi
saloje mariose ties Ventės ragu (L. Izotova, V. Lepeška).

POLIARINĖ ŽUVĖDRA (*Sterna paradisaea*)

2024-08-03 suaugusi žuvėdra stebėta netoli Kopgalio
molo (R. Alšauskas), 08-04 suaugęs paukštis ilsiėjosi ant
akmens prie Melnragės molo (T. Povilauskas), 08-05 pirmametis
paukštis ant Melnragės molo (D. Stepanovas), 08-13
pirmametis paukštis skraidė su upinėmis žuvėdromis ties
Klaipėdos uosto vartais (A. Šimkus).

BALINĖ PELĖDA (*Asio flammeus*)

2024-06-22 medžiojo laukuose netoli Suvieko, Zarasų r. (I. Semionovas, O. Kuosa, A. Čistekovas), 08-16 vienas
paukštis dienos metu skraidė laukuose netoli Lučiūnų k.,
Kauno r. (A. Raudonius).

DIDYSIS APUOKAS (*Bubo bubo*)

2024-08-10 rasta plunksna ties Vosiūnų k., Ignalinos r.
(V. Žvirblė).

Balinė pelėda (*Asio flammeus*). Suviekas, Zarasų r., 2024-06-22 © Igoris Semionovas

ŽALVARNIS (Coracias garrulus)

2024-07-20 Ašarėlio ež. apylinkėse, Druskininkų sav., stebėti 4 besimaitinančios žalvarnias (V. Žemaitienė), 08-15 stebėtas Pasvalio r. netoli Mitkų k. Paukštis greitai nuskrido į laukus, todėl nepavyko pamatyti, ar turi žiedą (D. Stepanovas), 08-23 vienas paukštis ties Daugirdais, Marijampolės r., 08-24 vienas prie Paluknio aerodromo, Trakų r. (A. Petraška), 08-28 matytas žieduotas paukštis prie Paluknio aerodromo, tupintis ant elektros laidų (T. Matulevičius), 08-29 patelė medžiojoje pajūryje piečiau Juodkrantės (L. Dvylys), 08-30 vienas paukštis stebėtas Paluknio pievose (P. Miliauskas).

BITININKAS (Merops apiaster)

2024-06-15 trys paukščiai stebeti Gelgaudiškio pievose, Šakių r. (R. Jusevičienė), 07-27 penki paukščiai Kukarskės k., Šakių r. (O. Atkočaitis).

KALNINĖ KIELĖ (Motacilla cinerea)

2024-06-04 vienas paukštis maitinosi prie Viešvilės žuvitakio, Jurbarko r. (L. Izotova, V. Lepeška), 06-07 trys paukščiai stebėti Vilniuje ties Belmonto užtvanka ir 4 paukščiai (du suaugę ir du jaunikliai) stebėti Vilnelėje netoli Pūčkorių pažintinio tako žemutinės apžvalgos vietos (R. Jusevičienė), 07-01 vienas individuas stebetas Druskininkuose ties Ratnyčėle (L. ir M. Šniaukštės), 07-23 stebėta ten pat (P. Ignatavičius), 08-02 pora su jaunikliais Darbos upelyje Darbėnuose (S. Karalius), 08-08 vienas paukštis stebėtas Salanto upės vagoje Salantuose, Kretingos r. (A. Kubilius).

GELTONGALVĖ KIELĖ (Motacilla citreola)

2024-06-07 vienas paukštis stebėtas šalia Kiaulyčios pelkės, Alytaus r. (I. Šalaševičius), 06-08 du paukščiai stebėti Amalvo polderyje (N. Kučinskas, K. Bilinskas), 06-12 pora stebėta Amalvo polderyje (R. Brindza) ir ten pat 06-15 (R. Jusevičienė), 06-16 mažiausiai 2 paukščiai Grybaulios tvenk. teritorijoje, Varėnos r. (L. Dvylys), 06-26 Birvėtos tvenk., Ignalinos r., stebėta patelė (M. Miliauskas), 07-12 viena

Šventragio slėnyje Vilniuje (D. Stepanovas), 07-24 pirmmetis paukštis stebėtas buvusiuose Grybaulios žuv. tvenk., Varėnos r. (A. Šimkus).

EUROPINĖ JUODAGALVĖ KIAULIUKĖ (Saxicola rubicola)

2024-06-22 du paukščiai (patelė ir patinėlis) stebėti Palangos miesto savivaldybėje ties Būtinge (R. Jusevičienė), 07-20 Grybaulios k., Vilniaus r., stebėta paukščių pora (V. Žemaitienė).

SODINĖ NENDRINUKĖ (Acrocephalus dumetorum)

2024-06-04 girdėta giedanti prie Dysnų ež. ties Daržiniais, Ignalinos r. (A. Čerkauskas), viena giedanti rapsuose ties Bitniškių k., Biržų r. (B. Maldūnienė), 06-06 viena giedojanti kirtavietėje Šešuolių girioje, Ukmergės r. (K. Jarmalavičius), 06-07 patinėlis giedojo nupjautose pakelės krūmų šakose prie rapsų lauko tarp Medžiočių ir Pravydžių k., Anykščių r., 06-08 patinėlis giedojo atželiančiam laukų miškelio kirtime netoli Naujasodžio, Anykščių r. (A. Šimkus), nuo š. m. gegužės 26 d. kasdien gieda Vyžuonos parke Utenoje (R. Kaunietis), 06-09 vienas paukštis čiulbėjo Vilkupių k., Vilkaviškio r. (A. Raudonius), patinas giedojo Snipiskėse Vilniuje (R. Akstinas), vienas paukštis Šilėnų k., Ignalinos r. (M. Miliauskas), 06-10 giedojanti šlapynėse netoli Juodeikelių k., Mažeikių r. (R. Akstinas), 06-15 trys giedantys paukščiai naktį Adutiškio apylinkėse (A. Piečiukaitis), 06-18 giedoję šalia Brazgių k., Anykščių r. (R. Akstinas), 06-20 naktį giedojanti Gintaučiuose, Telšių r. (A. Čerkauskas), 06-22 viena aktyviai pamisikėjusi netoli Daugailių k., Utenos r. (D. Norkūnas), 06-23 viena ties Stanislavuvka, Ukmergės r. (A. ir K. Jarmalavičiai), patinėlis čiulbėjo Šventosios pakrantėje ties Andrioniškiu, Anykščių r. (A. Šimkus), 07-06 viena čiulbėjo Kunigiškių tvenk. šlaito krūmynuose, Palangos sav. (S. Karalius), 07-16 intensyviai giedojo naktį ties Tyteliais, Rokiškio r. (A. Čerkauskas).

INDINĖ NENDRINUKĖ (Acrocephalus agricola)

2024-08-31 viena sugauta Ventės rage (V. Eigirdas) [5].

Geltongalvė kiełė (*Motacilla citreola*). Kiaulyčios pelkė, Alytaus r., 2024-06-07 © Irmantas Šalaševičius

Mažoji tošinukė (*Iduna caligata*). Dirvoniuškiai, Biržų r., 2024-06-04 © Birutė Maldūnienė

MAŽOJI TOŠINUKĖ (*Iduna caligata*)

2024-06-04 vienas paukštis laukų kelyje per rapsus Dirvoniuškyje, Pabiržės seniūnijoje, Biržų r. (B. Maldūnienė), 06-15 mažiausiai dvi poros stebėtos rapsų lauke į šiaurę prie Kriukų k., visai šalia Latvijos sienos, Joniškio r. (A. Raudonius).

SODINĖ STARTA (*Emberiza hortulana*)

2024-06-22 du giedantys paukščiai stebėti Šilutės r. ties Klugonais (R. Jusevičienė).

PILKOJI STARTA (*Emberiza calandra*)

2024-06-02 vienas paukštis giedojo ant elektros laidų ties Duksiais, Šalčininkų r. (B. Stukė, T.G. Žukauskai), 06-04 giedantis paukštis ant elektros laidų Gelgaudiškyje, Šakių r. (L. Izotova, V. Lepeska), bent 4 giedantys patinai (galimai 5) laukuose šalia Gaukštionių k., Vilniaus r. (R. Akstinas), 06-07 laukuose netoli Pravydžių, Anykščių r., ant elektros laidų stebėtas giedantis patinėlis ir dar vienas negiedantis paukštis. Patinėlį šioje vietoje gegužės 29 d. aptiko Ervin Komar (A. Šimkus), 06-08 du giedantys patinai netoli Merėšlėnų karjero, Vilniaus r. (A. Piečiukaitis), 2 (galimai 3) giedantys patinėliai pievoose tarp Gelgaudiškio ir Pakalniškių, Šakių r. (L. Dvylys), 06-15 dvi giedančios pilkosios startos matytos Gelgaudiškio pievoose (prie Nemuno), Šakių r. (R. Jusevičienė), viena starta stebėta ir girdėta prie Varkujų, Anykščių r., ten pat D. Norkūnienė girdėjo ją prieš dvi savaites (D. Norkūnas), 06-20 girdėta giedanti nenušienautoje, šaltalankiai užsodintoję pievoje ties Daudžgirių k., Biržų r. (B. Maldūnienė), 06-23 patinėlis giedojo šaltalankią laukę prie Jackagalio k., Anykščių r., 2 paukščiai stebėti laukuose šiaurė Viešintų, Anykščių r. (A. Šimkus), 06-24 patinas giedojo laukuose šalia Kūlbagalio k., Panevėžio r. (R. Akstinas), 07-07 viena stebėta tupinti ant elektros laidų, kita giedojo krūmuose ties Gelgaudiškiu (R. Alšauskas), 07-16 devynios startos ant elektros laidų ties Petroškų k., Lazdijų r. (T. Povilauskas).

PAUKŠČIŲ ŽIEDAVIMAS VENTĖS RAGE 2024 M. VASARA

Vytautas JUSYS, Vytautas EIGIRDAS

© Vytautas Jusys

2024 m. vasarą Ventės rago ornitologinės stoties žieduotojai ir jų talkininkai sužiedavo 91 rūšies 15 829 paukščius (birželio mén. sužieduota 60 rūšių 4976 paukščiai, liepos mén. – 66 rūšių 4592 paukščiai, o rugpjūčio mén. – 48 rūšių 6261 paukštis). Daugiausia per vasarą sužieduota paprastąjį varnėnų (6458), šelmeninių kregždžių (2608), urvinių kregždžių (974), ezerinių nendrinukuių (876) ir mažųjų krakšlių (675) (žr. lentelę).

Ventės rage paukščiai šią vasarą buvo gaudomi daugiausia voratinklinėmis gaudyklėmis, kovo 29 d. iškelta didžioji žemutinė gaudyklė, rugpjūčio 16 d. – mažoji gaudyklė Nr. 2, rugpjūčio 19 d. – zigzaginė gaudyklė Nr. 2 ir rugpjūčio 21 d. – zigzaginė gaudyklė Nr. 5.

Iš retesnių ar retai žieduotojams patenkančių paukščių sugauta ir sužieduota griežlė (*Crex crex*) – rugpjūčio 13 d. (G. Šlušnytė), 2 kukučiai (*Upupa epops*) – liepos 14 (V. Eigirdas) ir 24 d. (G. Šlušnytė), 2 šiaurinės pečialindos (*Phylloscopus trochiloides*) – birželio 8 ir 10 d. (V. Eigirdas), 4 sodinės nendrinukės (*Acrocephalus dumetorum*) – birželio 8 d. – liepos 25 d. (V. Eigirdas, V. Jusys, G. Šlušnytė), indinė nendrinukė (*Acrocephalus agricola*) – rugpjūčio 31 d. (V. Eigirdas), mėlyngurklė (*Luscinia svecica*) – rugpjūčio

2024 m. vasarą Ventės rago ornitologinėje stotyje sužieduoti paukščiai

Eil. Nr.	Rūšis	Sužieduota
1.	Paprastasis varnėnas (<i>Sturnus vulgaris</i>)	6 458
2.	Šelmeninė kregždė (<i>Hirundo rustica</i>)	2 608
3.	Urvinė kregždė (<i>Riparia riparia</i>)	974
4.	Ezerinė nendrinukė (<i>Acr. schoenobaenus</i>)	876
5.	Mažoji krakšlė (<i>Acroceph. scirpaceus</i>)	675
6.	Rudagalvis kiras (<i>Chroicoceph. ridibundus</i>)	402
7.	Karklinė nendrinukė (<i>Acroceph. palustris</i>)	393
8.	Juodagalvė devynbalsė (<i>Sylvia atricapilla</i>)	386
9.	Sodinė devynbalsė (<i>Sylvia borin</i>)	259
10.	Ankstyvoji pečialinda (<i>Phyll. trochilus</i>)	258
11.	Upinė žuvėdra (<i>Sterna hirundo</i>)	216
12.	Didžioji krakšlė (<i>Acroceph. arundinaceus</i>)	176
13.	Langinė kregždė (<i>Delichon urbicum</i>)	172
14.	Baltoji kielė (<i>Motacilla alba</i>)	163
15.	Pilkoji pečialinda (<i>Phylloscopus collybita</i>)	135
16.	Rudoji devynbalsė (<i>Curruca communis</i>)	105
17.	Geltonoji kielė (<i>Motacilla flava</i>)	102
18.	Liepsnelė (<i>Erithacus rubecula</i>)	992
19.	Nendrinė starta (<i>Emberiza schoeniclus</i>)	96
20.	Naminis žvirblis (<i>Passer domesticus</i>)	94
21–94.	Kitos rūšys	1 182
	İš viso: 91 rūšis	15 829

26 d. (V. Eigirdas), geltongalvė kielė (*Motacilla citreola*) – rugpjūčio 8 d. (G. Šlušnytė), pilkoji starta (*Emberiza calandra*) – liepos 12 d. (G. Šlušnytė).

Pirmasis 2024 m. nentrinis žiogelis (*Locustella luscinoides*) Ventės rage sužieduotas liepos 8 d.

© Vytautas Eigirdas

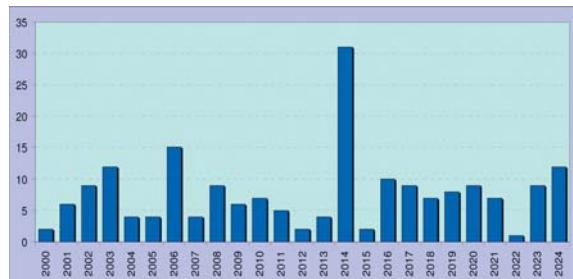
Pirmaoji 2024 m. urvinė kregždė (*Riparia riparia*) Ventės rage sužieduota liepos 13 d.

© Gabrielė Šlušnytė

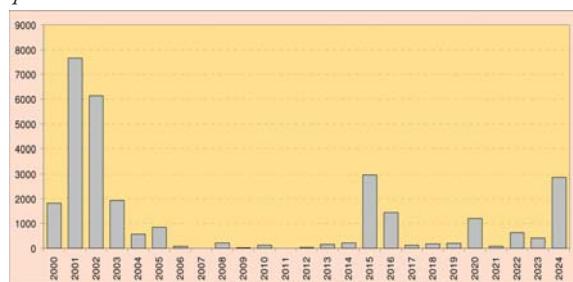

Pirmasis 2024 m. margasis žiogelis (*Locustella naevia*) Ventės rage sužieduotas rugpjūčio 3 d.

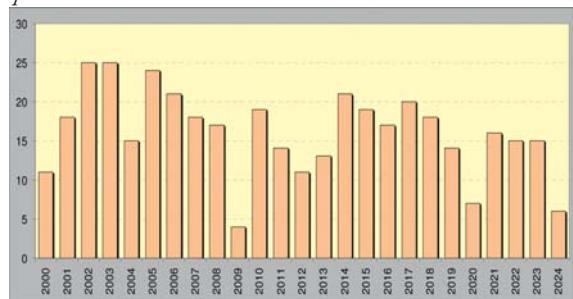
© Vytautas Jusys

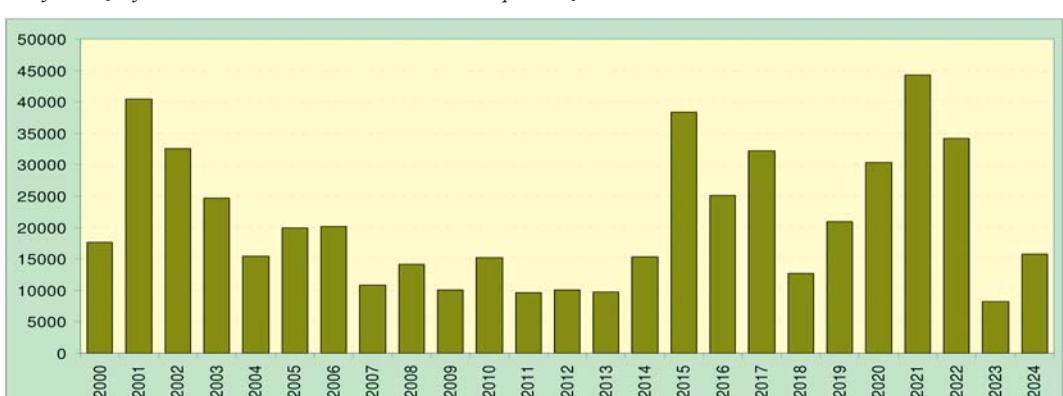
2000–2024 m. VROS paukščių žieduotojai sužiedavo 194 nentrinius žiogelius. Vidutiniškai per metus – 8 šios rūšies paukščiai

2000–2024 m. VROS paukščių žieduotojai sužiedavo 27 126 urvines kregždes. Vidutiniškai per metus – 1196 šios rūšies paukščiai

2000–2024 m. VROS paukščių žieduotojai sužiedavo 397 marguosius žiogelius. Vidutiniškai per metus – 16 šios rūšies paukščių

2000–2024 m. vasaromis VROS paukščių žieduotojai sužiedavo 528 076 paukščiai

Paprastieji varnėnai (*Sturnus vulgaris*) didžiojoje gaudykleje. Ventės raga, 2024-06-27 © Vytautas Jusys

Geltongalvė kielė (*Motacilla citreola*).
Ventės raga, 2024-08-08 © Gabrielė Šlušnytė

2024 m. vasarą sugauta 18 paukščių, žieduotų ne Ventės rage: olandiškais žiedais ARNHEM sugautas 1 paukštis (mažoji krakšlė), lenkišku GDANSK – 1 (mažoji žuvėdra), lietuvišku KAUNAS – 2 (rudagalvis kiras) ir šelmeninė kregždė, estiškais MATSALU – 5

(mažoji krakšlė ir 4 urvinės kregždės), rusiškais MOSKVĀ – 5 (langinė kregždė, šelmeninė kregždė, ezerinė nendrinukė, mažoji krakšlė ir pilkoji devynbalsė), latvišku RIGA – 1 (mažoji krakšlė), ispanišku SAN SEBASTIAN – 1 (meldinė nendrinukė) ir švedišku STOCKHOLM – 1 (mažoji krakšlė).

Daugiausia per vieną dieną 2024 m. vasarą sužie- duoti 869 paukščiai (birželio 18 d.), 852 (rugpjūčio 30 d.), 825 (rugpjūčio 27 d.).

2000–2024 m. vasaromis Ventės rago paukščių žieduotojai sužiedavo 528 076 paukščius. Daugiausia 2021 m. (44 337 paukščiai), 2001 m. (40 414) ir 2015 m. (38 340). Mažiausiai – 2023 m. (8229), 2011 m. (9645) ir 2013 m. (9723). Vidutiniškai 2000–2024 m. laikotarpiu kiekvieną vasarą sužie- duota po 21 123 paukščius.

2024 m. pavasarį paukščius žiedavo Ventės rago ornitologinės stoties darbuotojai ir žieduotojai talkininkai: Vytautas Eigirdas, Vytautas Jusys, Gabrielė Šlušnytė, Kristina Jusienė, Ignas Šeškus, Karina Lenko, Lijana Izotova, Ugnius Paliukėnas, Valentinas Lepeška, Ugnė Kuzminskaitė, Dalia Gedminė, Sigita Eigirdienė, Rokas Mizeikis, Austėja Jusytė, Miglė Ju- sytė ir Antanas Petraška.

Informaciją apie kiekvieną dieną Ventės rago or- nitologinėje stotyje sužieduotus paukščius galite rasti interneto tinklalapyje www.trektellen.org/site/totals/1581/2024. Dabar čia paukščių pavadinimai rašomi ir lietuvių kalba.

Urvinės kregždės (*Riparia riparia*). Ventės ragas, 2024-08-27 © Vytautas Jusys

Indinė nendrinukė (*Acrocephalus agricola*).
Ventės ragas, 2024-08-31 © Vytautas Eigirdas

Griežlė (*Crex crex*).
Ventės ragas, 2024-08-13 © Gabriele Šlušnyte

BIRD RINGING AT VENTĖS RAGAS ORNITHOLOGICAL STATION, SUMMER 2024

Vytautas JUSYS, Vytautas EIGIRDAS

Summary. 15 825 birds of 91 species were ringed at Ventės Ragas Ornithological Station in summer 2024. The most numerous were Common Starling (6,458), Barn Swallow (2,608), Sand Martin (974), Sedge Warbler (876) and Reed Warbler (675). To put this into context, a total of 528 076 birds were ringed during the summer months at Ventės Ragas Ornithological Station in the period 2000-2024, an average of 21,123 bird per summer.

The highest day totals of birds ringed during this summer were 869 birds on 18 June, 852 on 30 August and 825 on 27 August.

18 birds were caught at Ventės Ragas during the summer that had been previously ringed elsewhere: one in the Netherlands (Reed Warbler), one in Poland (Little Tern), two elsewhere in Lithuania (Black-headed Gull and Barn Swallow), five in Estonia (Reed Warbler and four Sand Martins), five in Russia (House Martin, Barn Swallow, Sedge Warbler, Lesser Whitethroat), one in Latvia (Reed Warbler), one in Spain (Aquatic Warbler) and one in Sweden (Reed Warbler).

© Kristina Valinčienė

Stebėtas paprastosios ir dūminės raudonuodegės hibridas

Kristina VALINČIENĖ

2024 m gegužės pabaigoje Radikiuose, Kauno r., buvo stebėtas paprastosios raudonuodegės (*Phoenicurus phoenicurus*) patinas. Jis traukė keistą giesmelę, kuri buvo labai panaši į dūminės raudonuodegės (*Phoenicurus ochruros*) giesmę. Pats paukštis irgi pasirodė truputi kitoks, tamsesnis, turėjo didesnę nei paprastosios raudonuodegės patinas „seilinuką“. Pavyko paukštį nufotografuoti ir nufilmuoti čiulbantį. Informacija buvo nusiųsta LOFK. Po kiek laiko gautas atsakymas, kad tai yra paprastosios ir dūminės raudonuodegės hibridas. Remiantis LOFK duomenimis, tai pirmas tokio hibrido aptikimas Lietuvoje.

Jis laikėsi toje pačioje vietoje ir buvo labai teritorinis, vijo visus kitus smulkesnius paukščius šalin nuo savo tupėjimo vietų iki liepos vidurio.

OBSERVATION OF HYBRID OF COMMON AND BLACK REDSTART

Kristina VALINČIENĖ

Summary. At the end of May 2024, a male non-typical Common Redstart (*Phoenicurus phoenicurus*) was observed at Radikiai in Kaunas district. The bird's song was more similar to that of Black Redstart (*Phoenicurus ochruros*), while the bird itself was darker than a typical male Common Redstart and had a bigger bib. The LOFK considered that this bird was a hybrid between Common and Black Redstart, the first such recorded case in Lithuania.

2024-06-02 Pilvelių k., Utenos r., stebėta labai šviesi pilkoji varna (*Corvus cornix*) © Dalia Stalauskienė

2024-06-22 Trakuose stebėtas neseniai lizdą palikęs pilkosios varnos (*Corvus cornix*) jauniklis su baltomis ir juodomis sparnų plunksnomis © Stasys Visockas

2024-07-21 Ventės rage į didžiajų paukščių gaudyklę įkliuvo paprastasis varnėnas (*Sturnus vulgaris*), pirmametis paukštis, išsiškyres iš kitų to paties amžiaus varnėnų – jo dengiamosios galvos ir kitų kūno vietų plunksnos buvo raibos (plunksnų galiukai šviesesni ir tamsesni). Taip pat šviesesnės buvo ir sparnų plunksnos © Vytautas Jusys

2024-07-26 Pučkorių pažintiniame take Vilniuje stebėta šelmeninė kregždė (*Hirundo rustica*), kurios nugaroje buvo baltų plunksnų
© Rokas Bagdzevičius

2024-08-17 Ventės rage sugauta neįprasto plunksnų rašto didžioji krakšlė (*Acrocephalus arundinaceus*)
© Vytautas Jusys

Šelmeninės kregždės išaugino naminio žvirblio jauniklių

Dalia GEDMINĖ

2024 m. rugpjūčio 5 d. Žinėnų k., Jonavos r., svečiavomės pas tévelius. Dukra Smiltė rado iš kregždžių lizdo iškritusį paukštelių (jauniklių). Jis buvo dar tik pradėjęs plunksnuotis. Lizdas, iš kurio iškrito paukšteliis, buvo labai aukštai, todėl įkelti jo atgal nepavyko. Teko griebtis kito plano. Žinodama, kad pas tévus yra kregždžių lizdas, kurį galima pasiekti kopėčiomis, nusprenžiau užlipti ir pažiūrėti, ar ten taip pat yra jauniklių. Užlipusi radau jauniklius, panašiai apsiplunksnavusius kaip rastasis. Mane pamačiusi šelmeninė kregždė pradėjo panikuoti ir skristi link manęs. Nusprenžiau veikti greitai ir į lizdą įdėjau rastą jauniklių. Pradžioje (apie 30 min.) šelmeninės kregždės prie lizdo vis priskrisdavo, tačiau netūpdavo. Išitikiusios, kad saugu, nusileido į lizdą ir dar po pusvalandžio pradėjo maitinti jauniklius.

Rugpjūčio 14 d. gaunu iš tévų žinią, kad mūsų „kregždžiukas“ tapo žvirbliuku. Pasirodo, kregždžių lizdą, po kuriuo dukra rado iškritusį jauniklių, buvo okupavę naminiai žvirbliai. Istorija neįtikėtina, tačiau

© Dalia Gedmine

su gražia pabaiga, kaip šelmeninės kregždės užaugino „jvaikintą“ naminį žvirblį.

Idomu, ar naminis žvirblis išskrido kartu su kregždėmis ar pasiliiko gyventi ten, kur ir užaugo?

2024-08-17 laukuose prie Linkaičių, Joniškio r., stebėta neįprastos spalvos paprastoji pempė (*Vanellus vanellus*)
© Rimantas Smakūnas

2024-08-24 Ventės rage sugauta sodinė devymbalsė (*Sylvia borin*), kurios viršugalvyje buvo šviesiai rudos plunksnų © Vytautas Jusys

2024-08-10 Kuršių marių saloje prie Ventės rago stebėtas baltas balnuotasis kiras (*Larus marinus*). Ko gero, tas pats in-dividas čia buvo stebimas ir 2023 m. vasarą
© Rimvydas Alšauskas

© Robertas Akstinas

Įdomūs faktai apie didžių kormoraną

Šiek tiek įdomių faktų, kurių galbūt nežinojote.

Patinai sveria 2–3 kg, patelės truputį smulkesnės – 1,8–2,7 kg.

Kūnas 78–92 cm.

Atstumas tarp išskleistų sparnų 120–160 cm.

Monogamiški, poras sudaro visam gyvenimui.

Prie Aralo jūros lizdus suka ant žemės, nes ten nėra medžių.

Visiškai subrėsta ketvirtaisiais gyvenimo metais.

Dėtyje paprastai būna 3–6 kiaušiniai.

Per 28–30 dienų.

Jaunikliai skraidyti pradeda būdami 60 dienų amžiaus.

Gyvena visame pasaulyje, išskyrus Antarktidą ir Pietų Ameriką.

Pasaulyje yra žinomi 7 šio paukščio porūšiai.

Per dieną paprastai sulesta 300–350 g žuvies, nors gali suleisti iki 700 gramų.

Gamtoje išgyvena iki 18–20 metų.

Seniausias užfiksotas amžius yra 32 metai ir 1 mėnesis.

Po vandeniu paprastai išbūna 1–2 min. Paprastai nardo 3–4 m gylyje, kartais gali panerti iki 10 metrų.

Priekyje nardydamai prisilesta akmenukų, kad lengviau būtų panerti, o kai baigia žvejybą, akmenukus atryja.

Kadangi neturi riebalinės liaukos, po nardymo turi ilgai džiovinti plunksnas.

Kartais gali užspringti pagauta per didele žuvimi ir žūti.

Kartai pagauна virš vandens žemai skraidančias kregždes.

Azijoje prijaukinti kormoranai naudojami žvejyboje. Ant kaklo užmaunamas žiedas, kad negalėtų prarstyti žuvies, prie kojos pririšama virvė ir nakties metu pasišviečiant iš valties žvejojama. Patyrę žvejai tokiu būdu per naktį gali sugauti iki 100 kg žuvies.

Parengė Robertas AKSTINAS

Pievinė lingė (*Circus pygargus*), jauniklis. Paluknio pievos, Trakų r., 2024-08-23 © Titas Balčiūnas

Pievinė lingė (*Circus pygargus*), patinas. Minge, Nemuno delta, 2024-07-23 © Daiva Ivanauskė

Parengta igyvendinant projektą „Kartu stebime ir saugome paukščius“.
Projekta finansuoja VšĮ Medijų remimo fondas,
skyręs 4100 Eur metinę paramą.

Žurnalo kaina – 3,00 Eur